

KULTÚRA

ROČNÍK XIV. – č. 5

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

9. MARCA 2011

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,20€

Snímka: archív

Človek žije i vo svojej kreačno - evolučnej ontogenéze v základnej dichotómii. Na jednej strane je „starým človekom“, v ktorého substanciálnej individualnosti je uzavretá jeho personálnosť, na druhej strane je „novým pneumatickým človekom“ s bytostnou otvorenosťou voči Bohu, sprostredkovanou pneumou. Duchovným rastom človeka sa jeho ťažisko presúva k „novému človeku“, a to sa môže stať natoľko, že človek sa už zjavne, celou svojou existenciou identifikuje s „novým človekom“. To je už pneumatický človek vo vlastnom slova zmysle (Ján Letz).

ČO JE ČLOVEK

Čo je človek? To je jedna z nespočetných otázok, ktoré na nás doliehajú vo všednom živote aj pri vedeckom bádani. Pýtame sa na svet a na veci, na hmotu a na život, na ich podstatu a ich zákony. Čo to všetko je a aký to má zmysel? A - čo je človek? To je otázka ako každá iná, a predsa celkom zvláštna, pretože sa týka samotného pýtajúceho sa človeka a robí problémom aj jeho. Človek sa pýta na svoju vlastnú podstatu. Musí sa na ňu pýtať, lebo je sám sebe problémom. A je sám sebe problémom tým viac, čím viac nad ním dáva otáznik duch doby a jej udalostí, čím viac ho ohrozujú zmätkom a rozpadom ľudského poriadku, čím viac ho stavajú pred záhadu či dokonca zdanlivú nezmyselnosť jeho vlastného bytia. A tak vystupuje s novou naliehavosťou závažná otázka, čo je podstatou človeka, aké je jeho postavenie vo svete a aký má zmysel jeho existencia. Keď však kladieme túto

Krízy v živote človeka - cesta k sebapochopeniu

otázku, potom nám už ona sama - lebo sa týka nás samých - dáva prvú odpoveď: „Človek je pýtajúca sa bytosť. Je ten, kto sa môže a musí pýtať“, konštatuje Emerich Coreth. Pýtať sa môže len človek. Nemôžu sa pýtať - kameň, ani rastlina, ani zviera. Do možnosti pýtať sa je vrh-

ŠTEFAN ŠROBÁR

nutý len človek. Možnosť pýtať sa je zvláštnou výsadou jeho podstaty. Človek má schopnosť premýšľať, rozvažovať a hodnotiť. Preto by sa mal aspoň pokúsiť to, čo videl a čo si všimol, to nad čím žasne a čo v ňom vyvoláva údiv, dajako pochopiť, vyjadriť, vysloviť, odovzdať druhým ľuďom. V súčasnosti žijeme v dobe, kedy sa všetko mení. Nezostáva nám nič iné, len premýšľať o nových otázkach a hľadať nové odpovede, lebo tie staré nás už neuspokojujú (J. Sokol). Ale aká je to bytosť, ktorá sa od všetkého ostatného odlišuje možnosťou a nutnosťou sa pýtať? Čo je to za bytosť, ktorá sa pri svojom pýtaní stáva sama sebe otázkou a musí sa pýtať na svoju vlastnú podstatu? Čo je človek? Len človek sa pýta, pýta sa na všetko, dokonca na seba samého, na svoju podstatu a tým pokračuje bezprostrednosť toho, čo je dané a smeruje k samotnému bytostnému základu. Človek sa

pýta na svoju vlastnú podstatu. Je to možné preto, že predsa už o sebe vie, vyznačuje sa vedomím seba samého a rozumením seba samému. Ale táto vedomosť otázku neruší, skôr ju umožňuje. A preto, že človek seba samému celkom nerozumie, zostáva sám sebe záhadný a tajomný, jeho vedomosť o sebe samom je zároveň nevedomosťou, jeho sebapochopenie zároveň nepochopením. Len preto sa môže a musí pýtať na svoju vlastnú podstatu, vysvetľuje Coreth, a dodáva: „(...) človek je postavený do zvláštneho polosvetla. Vie o sebe ako o bytosti, ktorá samu seba duchovne vlastní, samu seba chápe. Ale je vsadený aj do temnoty hmotného bytia a diania, ktoré mu prekáža v plnom sebapochopení. Táto podvojnosť určuje podstatu človeka. Z nej vychádza možnosť a nutnosť jeho pýtania sa.“ Podstata človeka ukazuje vždy nové hĺbky a tajomstvá, vyzýva k stále novému kladeniu otázok.

Peniaze máme, moc máme, slávu máme, šťastie máme, ale človekom sme (stávame sa). Súčasnosť viedla k obnaženiu ľudskej podstaty. V súčasnosti sa stalo pochybným vôbec všetko, peniaze, moc, sláva, šťastie - to všetko sa činnosťou človeka rozplynulo.

(Pokračovanie na 10. strane)

Hovorí sa položartom, že pesimistom býva dobre informovaný optimista. Nepovažujem sa ani za pesimistu, ani za dobre informovaného človeka. Usilujem sa však mať oči dokorán - nakoniec je to predpoklad básnictva, tobôž novinárstva. A chtiac-nechtiac, do očí sa mi valia lavíny z každého svahu našej civilizácie, kam sa len ohliadnem. Nie som nijaký hrdina. Mnohokrát sa mi však už v živote prihodilo, že som pri pohľade na zborové mlčanie ostatných prosto nevládal podliehať strachu a prihlásil sa o slovo. Bol by to dlhý rad konkrétnych zlomových udalostí, kedy sa tak stalo. Z týchto dôvodov vydávam Kultúru a už štrnásť rokov píšem tieto príhovory. Prosto strach o osobné pohodlie, úzkosť zo všetkých konzekvencií, ktoré takéto slobodné konanie neraz prináša, je menší ako potreba povedať, že v čase všeobecnej ľahostajnosti s nami, s našou spoločnosťou, s našou epochou nie je nič v poriadku.

A dnes sa mi žiada povedať aj to, že nie vždy je na vine iba zlo. Lebo zlo sa často presadí práve preto, že iní zanedbávajú dobro. Mám pocit, že neraz hľadáme hriech v maličkostiach, aby sme uspokojili svoju ilúziu spravodlivosti, no nevidíme či

Zločiny súčasníkov

TEODOR KRIŽKA

prehliadame veci ozaj nebezpečné. Podieľali sme sa na vzniku Európskej únie, dokonca som počul hlasy, že dvanásť hviezdíček na modrej európskej vlajke je dvanásť hviezdíček nad hlavou Panny Márie, no akosi sme zabudli zápasit' o jej podobu. Akosi sme zabudli, že byť Európanom pre kresťana nie je len akési občianske právo, ale aj záväzok či povinnosť nedopustiť nové ukrižovanie Krista, čo sa dnes stáva úplnou realitou. Kresťanskodemokratické politické sily, priznajme si, nieže v tomto zápase zlyhávajú - ony prosto s týmto procesom konformne kolaborujú. Nestačí čas od času vykriknúť dajakú frázičku a vzápätí sa stiahnuť do slimačej ulity. Veď tu dochádza nieže ku globálnej sekularizácii, no k jej totalite. Aby som to pretlmočil do zrozumiteľnejšej reči, dochádza tu k vrcholu snažení francúzskej revolúcie, boľševizmu, nacizmu a ich sofistikovanejšiemu potomkovi - liberalizmu, ku konečnému završeniu boja proti katolicizmu a vytlačeniu všetkých duchovných princípov, ktoré tvorili po stáročia osnovu európskych kultúr.

Ak si niekto myslí, že sústavné prepieranie dávno premlčaných či dokonca nepotvrdených kázav je náhoda alebo úsilie o očistu Cirkvi, je nevyliciteľný naivka. Vari sme zabudli na prirovnanie o hýbajúcom sa listku na strome a vetre? A veď tu fúka, duje uragán. Tu európsku civilizáciu až po nosné dierky zalieva potopa - nie v podobe dažďovej vody, na hladine ktorej sa udržal Noemov koráb, ale v podobe kultúrnych splaškov, navykania na zvieracie inštinkty, kultu egoizmu a individualizmu, posmechu z národných identít a oplývania hrdinstiev našich predkov.

Z čoho všetkého je táto novodobá potopa, nad ktorou nateraz nevychádza dúha, si ľahko domyslí každý sám. Stačí sa len zodvihnúť z piesku, do ktorého má väčšina z nás zastrčené hlavy. Stačí sa pozrieť do zrkadla a pocítiť ostych, že ľudská bytosť opäť opakuje - po koľký raz už! - to staré úbohé: „Mňa sa to netýka...“

www.kultura-fb.sk

Prológ k staronovým udalostiam

Slováci sú starobylý európsky národ. Už v časoch Karola Veľkého, kedy sa utváralo povedomie Európy oproti deštruktívnym silám avarskeho panstva, stáli na strane Karola Veľkého. Slováci sú tu časťou starobylej Európy, ktorá zdržala nápor nájazdníkov z Ázie.

Ale pýcha západných Európanov na seba samých, na to, čoho sú schopní, na svoju produkciu a hmotné prejavy kultúry a výrobu im zaslepuje oči, nepripúšťa, že by mohla existovať nejaká iná sila ako ich vlastná. Pýcha, ktorou trpia, bráni, aby videli silu európskych národov na východe Európy.

Táto sila vzdoruje už stáročia tlakom z Ázie. Chráni ostatnú Európu v časoch, kedy sily Ázie nechcú spolupracovať, ale bojovať a korumpovať. Západní Európania sú zaslepení. Nechcú vidieť tú silu ako súčasť európskej odolnosti. Dokonca ju nezmyselne podrávajú.

Národom, ktorý tisíc rokov znášal toto podrávanie, sú aj Slováci. Rozum západu sa tak oddelil od kontemplácie východu.

História Slovákov je súčasťou tohto konfliktu. Iba kontemplácia môže objaviť hranice rozumu. A spojiť objav, rozumový vŕhľad s báznou a urobiť objav pre človeka bezpečný. Toto sa ešte v dejinách Európy nepodarilo.

Rozprávanie o starých Slovákoch je aj rozprávanie o dvoch mužoch, ktorí takú kultúru jednoty založili, o (spolu)patrónoch Európy sv. Cyrilovi a

sv. Metod. Ich počin stále čaká na pokračovateľov. Prežilo ako duchovný odkaz, že rozum a kontemplácia sa dajú spojiť.

Dnes, po takmer tisíc sto päťdesiatich rokoch od príchodu bratov na naše územie, maďarská politika rozprestrela v Bruseli koberec s Veľkým uhorskom, na ktorom sú aj územia iných národov. Rozprestrela ho na prahu dverí Západu. Ako pripomenutie, že je tu, pripravená podryvať silu Východu - aby si ju neuvedomil. A využívať tú silu v prospech iba Západu.

Prax takejto politiky musí skončiť. Keď slovenské kniežatá opúšťali zápas o zjednotenie rozumu a kontemplácie, pripomenul im Metod, že budú sluhami u svojich sluhov. A tak sa aj stalo. Tisíc rokov sme nemali svoj štát a západná Európa podryvala východnú Európu. Oslabovala tak samu seba.

Oživenie Slovákov je aj preto, že ožila nutnosť spojiť rozum a kontempláciu s novou naliehavosťou ako v časoch arcibiskupa sv. Metoda.

Ale to je starobylý príbeh. Opakuje sa príležitostne, ako sa opakujú dejiny. Opakuje sa rizikom technológií, ktoré sú už také vysoké, že bez bázne v Boha sa zvrhnú znova na trúfalosti. Technológia Wichinga pomáhalo zničiť iba jednu krajinu, ale súčasné technológie bez bázne k Bohu môžu zničiť kontinenty.

Chce to byť pripomenutie súčasným politikom, najmä kresťanom, že majú poslanie. Nie čakať, ako to vývoj vyrieši,

ale intervenovať do tohto vývoja aj výhradou vo svedomí. Výhrada vo svedomí je o vzťahu rozumu a kontemplácie.

Má to byť celoeurópsky program. Zápas o tento program môže začať aj na Slovensku. Určite v ňom neostane osamotené.

Možno vyčítať politikom s kresťanským svedomím, že túto dôležitú skutočnosť nevyssvetľujú. Neobhajujú, neaktualizujú, aby ľudia videli, že to bezprostredne súvisí s tým, aký bude každodenný život. Vyhovávajú sa, že majú málo hlasov, keď treba o veci hlasovať. Ale na vyjadrenie myšlienky, stanoviska netreba mať hlasy. Treba politiku intelektuálne zdatnú, čitateľnú, nezahamliavať, mať charakter, byť asertívny, aj ochotu čosi obetovať, ak treba.

Keby sa duchovný, intelektuálny a umelecký svet Európy riadil logikou podpory väčšiny, nemali by sme európsku kultúru. Keby sa jednoduchí ľudia v každodennom zápase riadili iba tým, či majú podporu väčšiny, ktovie, čo z dobrého by sa dalo ešte vidieť.

Politika vypadla z rámcov kultúry, preto nemáme poriadnu ani našu, ani európsku politiku. Treba politiku vrátiť k hodnotám od antihodnôt, kde zapadla.

Nie mlčaním, pretože bude platiť: ak vy budete mlčať, kamene budú kričať. A to nie je dobrý čas, pretože to je už čas varovania. Aby zase neprišiel niekto a nenanútil nám novú ríšu, a prisahať budeme musieť na jej skrýšu, kde pravdu budú väzniť, že jej tam niet.

STANISLAV HVOZDÍK

Politický most k priepasti

V súvislosti s aktuálnymi udalosťami v slovenskej politike, v súvislosti s nie neočakávaným konaním Bélu Bugára a jeho Mostu, treba siahnuť do pamäti a pripomenúť, čo bolo a malo byť dobre známe napr. už v roku 2004. V tomto roku totiž vyšla jeho knižka „Žijem v takej krajine...“ - najprv v maďarčine, potom aj v slovenskom preklade.

Je mimoriadne pozoruhodné, ale na dnešnom Slovensku aj príznačné, že o tomto texte, o politickom programe B. Bugára a jeho spolupracovníkov nebola publikovaná ani jedna jediná reakcia v prostredí slovenskej kultúry ani slovenskej politiky - ja neviem, že by sa to bolo stalo. Dovolil som si však už v r. 2005 upozorniť slovenskú verejnosť na obsah tejto knižky, na ponížovanie Slovákov a Slovenska zo strany tohto „slovenského“ politika, ale aj - formálne, podľa svojho vtedajšieho postavenia - významného slovenského ústavného činiteľa. Neviem o tom - a bodaj by som sa mylil, že by aspoň na moje upozornenia, aký je obsah knižky B. Bugára a aké sú jeho politické ciele, bol ktokoľvek reagovať - akokoľvek: pozitívne či negatívne. Ako inak vysvetliť nielen tú skutočnosť, že B. Bugár, tento - opakujem - „slovenský“ politik, si založil vlastnú politickú stranu, formálne maďarsko-slovenskú, dokázal vstúpiť do novej politickej koalície, je znova členom slovenského parlamentu a má svojich zástupcov v slovenskej vláde. Ako inak by sme to mohli vysvetliť než tak, že my Slováci sme v tejto veci dvojako nevedomí:

1. nevieme, vôbec nás nezaujima, čo B. Bugár vo svojej knižke v r. 2004 verejne proklamoval, keď sme si ju jednoducho neprečítali,

2. zdá sa, že nám nerobí nijaké starosti ani akékoľvek ohrozenie suverenity a integrity Slovenska, našej republiky. Najnovšie to verejne, dúfajme, že aspoň nevediac čo hovorí, potvrdil aj predseda nášho parlamentu.

B. Bugár totiž v týchto dňoch s typickým úsmevom provokuje Slovensko, rozhoduje o činnosti nášho parlamentu a o politike slovenskej vlády. Parlament a vláda závisia od jeho vôle, od jeho stanoviska: Buď prejde znenie zákona o dvojitom občianstve, ako ho pripravil a predložil, alebo sa všetko zastaví. „Slováčikovia“, ako to už raz povedal v Prahe, si musia uvedomiť, že môžu len to, s čím súhlasia aj on.

Pre nás je osobitne nepríjemné, ba až bolestivé, že slovenskí kresťanskí (alebo „kresťanskí“) politici sa opakovane zapriahli aj do voza spolu s B. Bugárom, hoci už mali, mali mať, dost' skúsenosti, aby mohli vedieť, kam tento záprah bude musieť ťahať slovenský voz.

Pozorujem aj to, že len čo sa naši ľudia dostanú do vyššej politiky, konajú už ako všetko vediači a mohúci. Nevšimajú si, ako sa k veciam stavia občan-nepolitik, volič a nezaujima ich ani to, čo sa o ich politike píše: nečítajú. Ak však oni (vráť) nestačia, načo majú tých asistentov? Keby totiž čítali vážnu publicistiku, čítali by napr. aj Literárny týždenník, Kultúru, možno aj Extra plus a iné a potom by sa boli (v celkom krátkych textoch) dočítali, čo môžu čakať od politického spojenectva s B. Bugárom (a jeho stranou). Mohli si - okrem iných článkov - prečítať aj krátky text „V akej krajine žije Béla Bugár“ a „Kam vedie most Bélu Bugára“. Pokladám za nevyhnutné zopakovať - ako výrečný, ale na Slovensku priam absurdne nespozorený signál - aspoň toto: B. Bugár v uvedenej knižke totiž písal o zaostávaní Slovenska za vývinom sveta, o rizikovanom slovenskom prostredí, o „národných“ menšinách, o obrovských nedostatkoch slovenskej menšinovej politiky, o tom, že sa Maďarom znemožnilo nadobudnúť „rozhodujúce medzinárodné postavenie“, o nehorázkej krivde Trianonu, o tom, že maďarská

menšina je autochtónny „menšinový národ“, že má mať menšinové právo veta, že treba zmodernizovať slovenské národné povedomie, že v Európe sme vlastne „subkultúrnym čudákom“, že sa udržiavame na nevyspelom stupni vývoja, že sme (iba) vďaka Štefanovi súčasťou západnej civilizácie, že sa sami udržiavame na nevyspelom stupni vývoja, že máme malý, familiárny, kvaterkujúci štát, že SR má byť multikultúrnym štátom.

B. Bugár odmietol stav, že z neho „nejaké prekreslené hranice oficiálne urobili príslušníka národa vyhláseného za menšinu“. Atd'.

Stačí? Nepovedalo to a nehovorí to nič slovenským politikom, tým politikom, ktorí opakovane boli s nositeľmi a uskutočňovateľmi tejto politiky v jednom štátnom záprahu? A dnes znova stoja na politickom moste, ktorý B. Bugár (aj so svojimi Slováckmi) postavil k priepasti pre Slovensko... Nepovedalo to nič ani jednej politickej strane dnešnej vládnej koalície? (Keď už teda máme vládu politických strán, vlastne ich predsedov v koalícnej rade - čistú partokraciu.)

Nepovedali nič ani mnohé iné verejné deklarácie a verejne vyslované požiadavky zo strany maďarských politikov na Slovensku ani našim kresťanským politikom? Alebo by azda títo politici ešte aj dnes hrdo hlasovali proti vzniku (a existencii) samostatného štátu, proti Slovenskej republike? Ešte stále neuznávajú ani platnosť výrokov v pápežských encyklikách o tom, že národ je mravná kategória, takže mu nemožno upierať stav a hodnotu plnoprávnej subjektívnej existencie a subjektívnej organizácie? Čo by dnes robili, keby nebolo nechcenej Slovenskej republiky? Pred kým by boli veľkí? A prečo dnes majú vraj problém so svojím poslancom, ktorý, vďaka Bohu a jemu chvála, mal jediný z nich (!) odvahu s rizikami, ktoré si určite dobre uvedomoval, postaviť sa proti drvivej koalícnej väčšine, proti svojej kresťanskej strane, na stranu poznanej pravdy? Určite aj on vedel, aký osud čakal i odvážneho I. Matoviča z SaS, zo strany tej všeobjímajúcej slobody. Akokoľvek ho budeme hodnotiť, v tomto prípade si aj on zaslúhuje vďaka celého národa: v tomto vážnom prípade nebol ochotný za stranícku výhodu zavrieť oči pred odhalenou pravdou. Máme azda mravné právo odmietat' pravdu, lebo sa nám nepáči ruka, na ktorej ju vidíme? (U nás sa to opakovane deje.) Netreba a nie je - osobitne aj kresťanské - obhajovať legitímne práva vlastného národa?

Prečo sa aj naši kresťanskí politici zúčastňujú na šírení parlamentnej a politickej nenávisťi? Prečo naši kresťanskí politici dodnes verejne nereagovali na početné dobromyseľné odporúčania, rady, ale aj dobromyseľne kritické články o slovenskej kresťanskej alebo kresťanskodemokratickej politike v rozličných slovenských periodikách, a to už od roku 1989? Niektoré z nich si dnes bez veľkého zháňania starých časopisov môžu prečítať v knižke Zápas o Slovensko. Mali si prečítať aj článok T. Križku v prvom januárovom čísle Kultúry. A môžu, ba mali by na tieto hlasy aj verejne odpovedať.

Pravdu treba hľadať. O pravde treba rozmýšľať. O pravdu treba aj zapasovať - bez nenávisťi, dobromyseľne. Treba aj počúvať, aj sa zhovárať. Treba konať v duchu - aj z ich strany - opakovane proklamovanej pravdy, že pravda oslobodzuje. A prináša zmier a pokoj. Pravda aj zjednocuje. Preto ju treba hľadať a nájdenu vysloviť, pomenovať a tak odovzdať.

Bez pravdy sa človekovi nedá ľudsky, tobôž už kresťansky žiť. Dá sa iba klamať samého seba aj iných - a živožiť. Žiť v zlom a zle. Skusujeme to.

ÁBEL KRÁL

Nedostatok širšieho rozhľadu, úzka orientácia a obmedzenosť predstaviteľov tejto strany sa už stali úplne priezračné, a to aj ľudom z bežným prehľadom. Zvlášť ekonómia už na začiatku poukazovali, že SaS nedokáže dôsledne a dôkladne teoreticky fundovať svoje predstavy nielen v ekonomickej oblasti.

Musím pripomenúť „zázrak“ pána Sulíka, ktorý presadzoval rovnú daň. Bol som účastníkom aj širších diskusií, kde sa stala terčom posmechu.

My teraz máme rovnaku (nie rovnú) proporcionálnu daňovú sadzbu.

Neznalosť ekonomických pojmov jednoznačne hovorí o nevedelosti človeka, ktorý ich používa. Svojím vzdelaním nie je pripravený na apercepciu a osvojenie si informácie v pojme. Totiž pojem rovná daň akosi indikuje, že máme aj pokrčenú daň. Rovnako nepresný je aj pojem superhrubá mzda. Úplne zbytočný pojem. A názor pána Sulíka o ľahkom riešení ekonomických problémov, lebo na všetko sa dajú využiť odpisy (iste nechápe ich vzťahy a význam) už naozaj patrí nielen do starého železa, ale hraničí s analfabetizmom (pojem použitý v SME).

Práve nedostatok vzdelania spôsobil, že SaS už nemá žiaden variant riešenia ekonomických problémov - ako funguje ekonomický systém SR dnes a ako by mal fungovať, ako merať ekonomickú výkonnosť ekonomiky, ako merať infláciu v ekonomike, ako merať a ovplyvňovať ekonomický rast, ako ovplyvňovať efektívny výmenný kurz eura, ako merať masu peňazí v obehu, ako ovplyvňovať veľkosť ponuky peňazí, ako ovplyvňovať dopyt po peniazoch, aká je ekonomická úloha štátu, aká je ekonomická úloha NBS, ako vplývať na finančné trhy, atď., atď. Nezáujma ich optimálna eurozóna, a hlavne ako zabezpečiť jej fungovanie.

To je eklatantný príklad ekonomického provincializmu. Za to však veľmi dobre vedia ako vymámiť z ministerstva financií nehorázne milióny eur za „akúsi“ prácu, ktorú by mali urobiť ľudia s najvyššími titulmi z oblasti ekonomie, pričom ľudia ne-mali ani poriadne základné vzdelanie. Ba sám predseda SaS si pokojne podpíše odmenu vo výške 500 000 Sk a poruší všetky predpisy účtovníctva. A zato sa asi chce vrátiť ku korune, čo je jeho plán B na riešenie problémov EÚ. A dovolí si byť, ako sám povedal, márn-

Provincializmus SaS

triatny a odskočí si do Paríža na kávičku. To je plnenie druhej čas-ti názvu strany SaS (solidarita). Je to naozaj výsmech všetkým ľuďom, ktorí žijú na Slovensku, ale hlavne isto ľuďom, ktorí ich volili. Ani tým nedokázali vysvetliť, čo je ľavi-ca a čo pravica, hoci to bol ich hlavný argument na zmenu. Aj to si vykladali a vykla-dajú po svojom, i napriek tomu, že máme vedné disciplíny ako politológia, či socioló-gia. Hlavne, že ho budúca pani premiérka požiadala: „Riško drž balónik“.

Rovnosť príležitostí, ktorú presadzovali vo svojich vyhláseniach (aj SDKÚ) pred vol'bami, mala tak parížskou kávičkou peknu praktickú ukážku. Z politologického vyme-zenia pojmu pravica si vzali iba vieru v súkromné vlastníctvo, ktoré im zabezpečuje veľké bohatstvo. Koncepciu občianskych povinností a koncepciu morálky radšej vy-nechali. Oni sa totiž vyhlásili za akýchsi moderných pravíčiarov. Prečo sa radšej ne-stali zodpovedným strojom, budovateľom fungovania ekonomického systému? Len-že v tejto úlohe by museli niečo vedieť, nemohli by byť provincialistami. Ich trápi-lo akési zverejňovanie zmlúv na webe, či spájanie rozhlasu a televízie. To sú ozaj ú-lohy pre vládu?

Dobre, že SaS nepresadila nič zo svojich ekonomických hesiel, liberálnu agendu, kto-rej obsah nevedia defino-vať. Nemajú totiž ekonomických ex-

pertov, lebo aj minister práce neustále mení svoje predstavy. Ba to, čo „vyňuchal“ ako chybu predpisu za mi-nulej vlády, ihneď po nástupe za ministra zrušil. Teda v čom sa presadili? V tom, že majú webové stránky? Ale to je ekonomický život? Z toho sa bežný človek naje? Ke-by totiž rozumeli ekonomike, ich agendou by boli celkom iné problémy. Isto by sa potom profesor na vysokej škole nedozvedel pri priznaní sa k platu, že vo Švédsku by bol pod hranicou chudoby. Netrápi ich ani nízka priemerná mzda. Nemôže, lebo majú úzky rozhľad a nerozumejú tomu, ako rozhybať ekonomické sily nášho ekonomického-ho stroja. Jadroví fyzici sa trápia s matematickým opisom jadrových síl v atómovom jadre. Ekonomickí „experti“ SaS sa nedokážu popasovať s matematickým opisom ekono-mických síl na finančných trhoch. A vieme, ako sa po roku 2007 presadili v USA a Európe. Na to totiž nemôže sta-čiť malost' rozhľadu a poznatkov, ktoré nám SaS pre-zentuje. Nemajú také „ekonomické hlavy“, ktoré by ponúkli riešenie. Hoci im ako vzor môže slúžiť matematický vzorec opisu krízy z roku 1929, ktorý odvodil M. Friedman.

Z napísaného vyplýva iba takýto zá-ver: úplne zbytočná SaS, ba škodná. Na začiatku 21. storočia nepotrebujeme provincializmus!

Prof. JAROSLAV HUSÁR

Kresba: Andrej Mišanec

Pri naplnení svojich politicko-mocenských a ekonomických túžob slovenskí politici zákonite riešia problémy vyplývajúce z ekonomickej slabosti štátu, z existenčného zápasu Slovákov na európskej a veľmocenskej šachovnici dejín. Bez morálnych princípov nedokáže fungovať žiadna spoločnosť. Kritika politikov väčšinového občana je preto orientovaná do oblasti ľudských a charakterových vlastností. Mechanizmy dosahovania cieľov narážajú na hodnotový systém spoločnosti. Morálne princípy stoja nad politickým režimom, preto za určitých okolností neváhame označiť niekoho jednoducho za sviňu...

Ktoré témy slovenských politikov sú tabuizované? Je to politická korektnosť alebo morálny relativizmus? Doriešiť etické dilemy tabuizovaných tém je základným predpokladom pre vstup na najvyššie posty. Slovenský občan považuje svojich politikov vždy za morálnych relativistov a podľa stupňa podližavosti aj za bezbariérových karieristov.

Koncepcia prvej masarykovsko-benešovskej republiky doriešila existenciu českej štátnosti. Československá republika umožnila aspoň v názve štátu zverejniť existenciu slovenského fenoménu. V multinacionálnej republike s početnou nemeckou menšinou sa Česi a Slováci jazykovo a slovanským naturelom k sebe hodili. Slovenská identita však bola opäť spochybnená koncepciou národa československého. Slovenské deti boli v školách hodnotené z jazyka československého. V roku 1930 bolo v republike 3 300 000 Nemcov, 700 000 Maďarov, 500 000 Ukrajincov, 200 000 Židov a 100 000 Poliakov (zaokrúhlené hodnoty). Slováci predstavovali tretiu najsilnejšiu skupinu s počtom 2 600 000. V správe Slovenska neprimeraný podiel vedúcich miest zaujali Česi. V pražskom parlamente z 224 úradníkov bolo 223 Čechov a jeden Slovák, v prezidentskej kancelárii 96 Čechov a 3 Slováci. Ministerstvo vnútra bolo obsadené 386 Čechmi a 2 Slovákmi, ministerstvo zahraničných vecí 1246 Čechmi a 33 Slovákmi. V centrálnych pražských úradoch sedelo 20 000 úradníkov, z toho len 120 Slovákov. V takto koncipovanom štáte sa na úradníkov zo Slovenska kladli požiadavky, ktoré vyplývali zo zastúpenia Slovákov v centrálnych úradoch... Koncept štátu určoval automaticky témy, o ktorých sa nediskutovalo. Za hranicami sme boli všetci Česi a mali sme „české penize“. V medzinárodnom kontexte sa o Slovákoch Európa dozvedela až vznikom Slovenského štátu. Nemecký publicista a historik Wolfgang Venohr píše vo svojej knihe (Aufstand in der Tat, Athenäum, 1979): „Nikto by nebol obvinený z preháňania, kto by tvrdil, že britská koloniálna správa v Indii zodpovedala približne českej nadvláde na Slovensku.“

Toto hodnotenie, postavené čiste na strohe číselnej faktografie, je však za hranicou skutočnosti v reálnych vzťahoch medzi národmi, ktoré obidva profitovali zo vzniku republiky.

Nedostatok existenčných príležitostí z nespravodlivej koncepcie tvorí následne opäť len nespravodlivosť. Za všetkým sú osudy konkrétnych ľudí a vzťahov. Krivdy zostanú, koncepcie sa zabúdajú... Zákon silnejšieho je v politike nadradený rétorike. Slovenská minulosť bola aj zdrojom asymetrickej federácie na všetkých podstatných úrovniach. Rozmýšľať v zmysle vlastného riadenia spoločnosti bolo označované za „primitívny pastevecký“ nacionalizmus, klerikálny nacionalizmus, buržoázny nacionalizmus. Tie posledné boli trestané hrdelne. Na popravisku však nehynula myšlienka slovenskej, ale československej štátnosti. Dnešný nacionalizmus vystupuje v spore so záujmami nadnárodných ekonomických elít. Vždy keď ide o záujmy národné, zakaždým sa nájdu domáci politici, ktorí ich víťazne nereprezentujú.

Slovenský štát vzniknutý na pozadí veľkonemeckej ríše prevzal koncept moci na obdobnom veľmocenskom krytí, ako Československo v povojnovom období prebralo komunizmus.

Spravovať Slovenský štát známe-

PETER POGÁDY

Prečo si nenávidíme slovenských politikov

nalo kolaborovať prostredníctvom rasových zákonov a vyslaním Slovenskej armády do Ruska. Suverenita malého štátu je vždy viac ako relatívna... Každá veľmoc presadzuje svoje ideologické a spojenecké predstavy.

„Spojenecké“ vojenské záväzky a spoluúčasť na mechanizmoch holokaustu predznamenalí vystavenie povojnových účtov slovenským politikom. Benešovský šovinistický českoslovakizmus bol ich hlavným interpretátorom. Vysoký podiel majetku židovského obyvateľstva (odhadovalo sa, že 4% obyvateľov ovládalo 38% hospodárstva) bol zdrojom historického napätia. Táto skutočnosť beštiálnosť holokaustu nielenže neospravedlňuje, ale ani neobjasňuje príčiny tohoto stavu a vedie k pauzalizácii postojov. Kapitálová úspešnosť bola zabezpečená aj účasťou na maďarizácii a českoslovakizácii Slovenska. O ekonomickej stratégii sa rozhodovalo predsa v Budapešti a v Prahe. Arizácia predstavovala z právneho hľadiska taký istý kriminálny akt, ako parlamentne odobrené procesy znarodňovania v roku 1948, či „odnarodňovania“ (privatizácie) po reštaurácii kapitalizmu v roku 1998. Láska k Sovietskemu zväzu a Varšavskému paktu pod vedúcou úlohou štátostromy, s pochopením pojmu „obmedzenej suverenity“ v roku 1968, predstavuje samostatnú kapitolu dejín slovenskej politiky. Nadšenci Hlinkovej mládeže po vojne scervenalí. Keďže stranicky život tvoria mocensky ambiciózní jedinci, po roku 1989 červení mládežníci zmordali. Dnešní známi politici začínali minimálne ako predsedovia SZM na vysokej škole. Pamätníci si pamätajú, aká bola typológia týchto funkcionárov. Boli často nechutnejší ako už majitelia „papierovej“ knihy, ktorá bola ich cieľom. Väčšina si do životopisu písala frázu o zapájani sa do aktivít SZM, ale básnici oslavujúci Víťazný február boli rozhodne nápadní a vždy predznamenovali svoju úspešnú budúcnosť...

Po páde komunizmu chýbali Slovákom na prevádzkovaní kapitalizmu kapitalisti. Biblicky povedané - bolo veľa povolaných, ale málo vyvolených... V teoretickej rovine si Slováci mysleli, že si vytvorili vlastných. Ako? - nuž, „vlastné“ si predsa rozdelíme medzi sebou... Neuvedomili si však, že na túto úlohu nie sú už sami a cez otvorené hranice sa importu hotových kapitalistov nedá zabrániť. Kto bol pri moci, tvoril vždy kapitalistov podľa pravidiel - bez zákonov a predsa zákonne, principiálne a predsa bez princípov... Inak sa to nedá... Pri zakladaní nového štátu je snaha o jeho maximálnu možnú hospodársku suverenitu logická. Slovenským možnostiam a tradícii zodpovedalo úsilie vytvoriť si hlavne malých aj stredných podnikateľov. Možnosti vlastnej správy strategického majetku však mečiarovci asi nedoceniť. Bola to, žiaľ, len socioekonomická ilúzia. Pri moci totiž neboli ľudia s myslenním tohto formátu. Luza v divokej privatizácii býva najodvážnejšia a práve ona poslúžila svojou úrovňou zahraničným záujmom, ktoré presadili vlády Dzurindove...

Pri vzniku Slovenskej republiky prítomnosť fenoménu Mečiar nemožno historicky poprieť. Nech budú jeho politickí spoluprotníci akokoľvek kritickí. Najmä skeptici slovenskej štátnosti ho ľudsky, morálne a historicky zatracujú... Bol pôvodný, vytváral z radu a jednoducho v správnom čase zásadne ovplyvnil dobré rozhodnutie. História oceňuje pozitívne fakty a na interpersonálne „malíčkosť“ nie je veľmi zvedavá. V štruktúre novovzniknutého štátu sa dnes uplaňujú hlavne spochybňovači samostatnej slovenskej štátnosti, ktorí by si súčasne úlohy nikdy nezahrali... Národné a nadnárodné priva-

tizačné úderky sa dnes ubiehajú, kto je morálnejší... Tie nadnárodné sú mocnejšie a tým aj „morálnejšie“. Lepšie platia a zabezpečujú mediálnu a veľmocenskú „ochranu“. Páni Dzurinda a Mikloš zapadli svojimi politickými ambíciami do obdobia mocenskej nadnárodnej privatizácie. Toto Dzurindovo „historické“ poslanie bolo dôvodom pádu „mečiarizmu“. Jeho moc vznikla na obraze „nepriateľa ľudu“ - Mečiara. Aby sa tak stalo, nadnárodná privatizačná loby s vlastníctvom všetkých podstatných médií na Slovensku významnosť pána Dzurindu primerane upravila...

Národná ekonomická identita sa na Slovensku nepestuje - nie z dôvodov ideologických, ona sa totiž politikom neoplatí... Prečo záleží osobnostiam vplyvného rakúskeho podnikateľského sveta Nikimu Laudovi alebo Hannesovi Androschovi na značke made in Austria? Nielenže to korešponduje s ich ľudskou a občianskou identitou, ale sa im to aj vypláca. Vývoj Slovenska nemožno pochopiteľne porovnávať so storočiami pestovanou mocenskou skúsenosťou habsburského impéria. Naše ekonomické a mediálne celebrity uspokojuje skôr bulvárna úroveň budenia závlsti - ako zdroj vnútorného bytostného zadosťučinenia. Táto prezentácia je podporovaná aj mediálne. Pozrite, iných aj tak nemáte... Tí najvplyvnejší sa na verejnosti neprezentujú, aby sa v malých pomeroch náhodou niekto neopýtal hlavne na počiátky anabázy podnikateľskej moci. Problematické sú práve tie prvý milióny... Politici sú oproti nim len lepšie platení zamestnanci...

K základnému tabu slovenskej politiky patrilo vždy morálne opodstatnenie vojenských aktivít slovenských vojakov, vyplývajúcich zo spojeneckých záväzkov. Momentálne je to ich účasť na zahraničných imperiálnych akciách „obraného paktu“ - NATO. Tejto téme sa všetci, pokiaľ sa to dá, v strachu pred hodnotením budúcnosti vyhýbajú. Vieru v správnosť konania dodáva len nádej, že k mocenským zmenám tak skoro nepride. Od vzniku Slovenského štátu v roku

1939 sa ocitlo Slovensko pod dohľadom v poradí už tretej veľmoci, takže na základe takejto prelietavej istoty v spojeneckých nikto nevie. Večné časy zatiaľ nejakú neprežili... Nevyhnutným vyjadreniam sa však - raz za čas - nevyhne minister obrany, predseda vlády a prezident - ako vrchný veliteľ armády. V snahe nepôsobiť trápne, sa miesto zmysluplnosti radšej zdôrazňuje len „prikladné plnenie spojeneckých záväzkov“. Pôsobí to neutrálnejšie a je väčšia šanca, že vlk bude syty a aj ovca celá...

Vyznávanie lásky sovietskych časov sa však už nenosi. Skôr konkrétne vyslanie vycvičených žoldnierov. Ak by nadšenie ochabovalo, vytvorila sa podmienky pre nových angažovaných básnikov... O formáte, rozľadenosti a závažnosti úradu ministra obrany presvedčilo aj jeho mediálne vyjadrenie (Správy STV - 16. 11. 2010), že slovenskí vojaci, padli v prvej svetovej vojne, položili svoje životy za to, aby sme my mohli žiť v slobode. Ako pionier prá minister frázy počúval pozorne... Pretože koncepciu obrany tvorí sám nemôže, sústreďuje sa skôr na prehršky zamestnancov ministerstva - predražené upratovačky, nákup motorových člnov bez motorov či na zavedenie udavačského protikorupčného internetového portálu s ministerstvom garanciou anonymity udania...

Vždy, keď nás chválilo politické zahrančie, bola to spravidla slovenská tragédia... A keď dostávali slovenskí politici zahraničné vyznamenania, tak sa obyčajne udialo - alebo ešte len udeje - niečo, o dôsledkoch čoho sa občan ešte len dozvie... Emočné dojatie slovenských politikov zo stretnutí s „gigantmi“ svetovej politiky bolo vždy veľké. Horúce bozky s generálnym tajomníkom Komunistickej strany Sovietskeho zväzu ako dôkaz verného synovstva dnes vystriedali spomienky exprezidenta Buscha na slzy dojatia prezidenta Chustera, keď opisoval hrdosť krajiny pomáhať oslobodzovať Irak...

Čo bolo v tej chvíli pre dojatého prezidenta dôvodom slz, neviev. Domnievam sa však, že oslobodenie Iraku to nebolo... Až tak veľmi ho nepodceňu-

jem. Skôr by som tipoval na rozčítanie sa nad ďalším vrcholom jeho stále úspešného politického ega...

Poprevratové udalosti zrodili opäť len naivnú nádej na zbavenie sa morálneho relativizmu pri obhajovaní záujmov občana. Táto ilúzia stroskotala na deleni štátneho majetku, tunelovaní republiky a jej „obmedzenej“ suverenity. Kam by to dotiahla „neobmedzená“ slovenská suverenita je však otáznie. Život v politickom vákuu je nielen nemožný, ale som presvedčený, že by bol prirodzene zavrnutý. Slovák sa však ani po rokoch vlastnej štátnosti nedožaduje voliť vlastný záujem. S tradičnou pokorou dobrovoľne odovzdá hlas nastrečeným domácim politikom, rozpredávajúcim ešte zvyšky štátneho strategického majetku. Samostatné myslenie vedie k označovaniu „superslovák“ a takých si Slováci likvidujú fyzicky, historicky a politicky sami. Po autodafe vstupujú „superslováci“ do dejín ako polarizátori spoločnosti. Slovenský zohnutý chrbát uprednostňuje radšej sivých drobných rektoskopických karieristov, ktorí dejiny netvorí. Spolieha sa skôr na to, „čo povedali náš pán farár, čo povedali v televízii...“ Strany v názve bez slova „kresťanský“ nemôžu byť predsa dobré... Či sú kresťanské a aké sú kritériá kresťanskosti, to už nie je podstatné. Takýto postoj k správe vlastného štátu naznačuje, že narovanie chrčice sa zatiaľ odkladá...

Všetky spomínané historické udalosti našli svojich slovenských „februárových básnikov“ a interpretov. Túžba po moci ich dohnala tak vysoko, že svojimi rozhodnutiami „museli“ robiť kompromisy. Funkcia a ich ľudský rozmer im nedovolili povedať: Nie. Tragika malosti a veľkosti ambícií tvorili rozpor. Historické prehodnocovanie minulosti v dôsledku morálneho relativizmu spoločnosť rozdeľuje. Obete vždy zatracovali, okolnosti relativizovali. Tých, ktorí si napriek historickým okolnostiam zachovali svoju tvár, je málo. V čase, keď nás politici strašia koncepciami národného štátu 19. storočia a odriekajú modlitby globalizmu, ponúkajú ako celodenný program len riešenie korupčných škandálov.

Slovenský morálny politický relativizmus nenávidíme nie pre bezmocnosť či neschopnosť vyplývajúcu z malosti pomeroch či myslenia, ale pre jeho vždy aktuálne personálne vyjadrenie z vlastných radov. S odôvodnením: „Veď to predsa oni...“ si slovenských politikov sami inštalujeme a nenávidíme zároveň... Slovenské dejiny sú učebnicou kolaborácie a odporu pod jednou strechou.

Kvalitu potravín treba denne potvrdzovať

Len „vďaka“afére s obsahom hormonálnej látky v krmive pre hydiny „poľnohospodárstvo“ dostalo mediálny priestor dokonca v tých elektronických. Ináč sme slovo poľnohospodár z úst politickej špičky od volieb prakticky nepočuli. Oveľa dôležitejšie sú problémy s cestnými výtlkami, platením mýta a zmenou názvu rozhlasu a televízie.

Výsledkom zatiaľ nepodložených podozrení je zneistenie nášho občana a otrásenie jeho dôvery v kvalitu domácich potravín. Je to nežiaduci vedľajší efekt! Pritom aj dobre myslená obrana zo strany chovateľa, ale aj výrobcu krmív nie je celkom v poriadku.

Som presvedčený, že veľkochovateľ z východného Slovenska sa nemusel učiť od Poliakov zootechniku výkrmu kurčiat. V našej krajine bolo vyspelé hydinarstvo už od polovice minulého storočia, keď v Poľsku sličky chovali len na sedliackom dvore. Naše hydinarstvo využívalo poznatky z USA a Japonska, ale aj vlastné postupy vysledované a prepracované na Výskumnom ústave hydinarstvom v Ivanke pri Dunaji. Boli to moderné česko-slovenské receptúry kŕmnych zmesí pre všetky druhy a kategórie hrabavej a vodnej hydiny, využívanie špičkových novovšľachtených plemien a hybridov, moderné klimatizované haly a moderné bitúnky, ktoré spĺňali všetky v tom čase najprísnejšie kritériá a predpoklady na produkciu kvalitných brojlerových kur-

čiat, ktoré sa stali súčasťou racionálnej výživy našich občanov. Aj v oblasti výživy hydiny sa v médiách vyskytli určité nezrovnalosti. Zodpovedne vyhlasujem, že plošné používanie kŕmnych antibiotík bolo u nás zakázané už koncom päťdesiatych rokov, dávno pred tým, ako sa tak rozhodla urobiť Európska únia. Hormóny vo výžive hospodárskych zvierat neboli u nás povolené nikdy! Ak sa v r. 1999 zakázalo aj preventívne používanie antikoagulantov antibiotického charakteru, tak aj vďaka tomu, že na dnes už neexistujúcom Výskumnom ústave pre biofarmáciu a veterinárne liečivá bola ako prvá na svete vyvinutá, odskúšaná a vyrábaná vakcína proti kokcidioze-parazitóze, ktorá bez prevencie by úplne znemožnila chov a výkrm hydiny. Na úspešný chov hydiny má vplyv veľké množstvo faktorov: kvalita jednodňových kurčiat, ich plemeno, optimálna teplota a výmena vzduchu, zaťaženie 1 m² plochy zvieratami, receptúry kŕmnych zmesí a kvalita ich komponentov, systém a technológia kŕmenia a napájania, spôsob vyskladňovania, porážková hmotnosť a v neposlednom rade dezinfekcia a asanačia prostredia. A tak v minulosti aj dnes sa stávalo, že medzi priemernými chovateľmi a tými špičkovými bol rozdiel v dobe výkrmu i viac ako 10 dní, a vôbec by som to nepripisoval nejakému nedovolenému používaniu stimulatorov rastu.

Na druhej strane mám poznatky od zahraničných veľkoproducentov o výskyte prakticky nedokázateľných nebezpečných škodlivínach v krmive a jatočnom mäse napr. po skrmovaní plesňami kontaminovaných kŕmív (aflatoxíny).

Podotýkam, že súhrnným ukazovateľom efektívnosti výkrmového turnusu nie je len dĺžka výkrmu v dňoch, ale aj percento úhynu, ale najmä spotreba kŕmiva na 1 kg prírastku a tá sa v minulosti pohybovala v rozpätí od 1,4 do 4 kg.

Musíme pripustiť, že každý môže pochybiť a dostať sa do podozrenia, ale keďže ide o dobrú povest a obchodné meno, treba v maximálnej miere v procese kontroly zachovať objektivitu - od postupu pri odbere vzoriek za prítomnosti zodpovedného pracovníka, uloženie referenčnej vzorky a výber akreditovaného laboratória. Je len prirodzené, že každý chovateľ používa len zdravotne spôsobilé kŕmivá a povolené aditíva a využíva služby prevýrených a oficiálne registrovaných výrobcov kŕmív, tu špekulácia nemá miesto!

Napriek všetkému povedanému a napísanému môžem vyjadriť dôveru v domácu produkciu jatočného mäsa, lebo poctivá tradícia našich poľnohospodárov a prísna hygienická kontrola v celej výrobovej vertikále (od válova po stôl) nedáva šancu na podvodné konanie - aspoň u väčšiny!

NORBERT M. BEŇUŠKA
(Doc. MVDr. Ing. Ph.D.)

Konzervativizmus by sme v stručnosti mohli charakterizovať ako smer preferujúci pri tvorbe politiky politické a kultúrne tradície. Ide o tradičné hodnoty ako rodina, národ, náboženstvo, individuálne šance, tradičné rozdelenie štátnej moci, tradičná sociálna diferenciácia spoločnosti a názor, že v záujme zachovania tradičných hodnôt je prípustné použiť aj násilie.

Konzervativizmus v ekonomickej oblasti akcentuje národné záujmy v ekonomických vzťahoch a rozmach súkromného podnikania. Sociálne programy konzervatívnych strán vychádzajú z myšlienky prerozdelenia bohatstva medzi občanmi, pričom nejde o sociálnu, ale národnú solidaritu. Základnou filozofiou politických programov konzervativizmu je individualizmus v zmysle poskytnutia šancí podľa individuálnych schopností a priebornosti. Našou úlohou bude teraz presvedčiť sa, nakoľko sú dané hodnoty a základné postuláty konzervativizmu zastúpené v náboženskej a sociálnej filozofii Dr. Jozefa Tisa a do akej miery je možné hovoriť o špecifických znakoch slovenského konzervativizmu.

CURRICULUM VITAE

Jozef Tiso sa narodil 13. októbra 1887 vo Veľkej Bytči. Po absolvovaní teologického štúdia na viedenskom Pázmáneu rozvíjal svoj vrodenný talent a vynikajúce rozumové schopnosti prostredníctvom kňazskej dráhy. Po I. svetovej vojne sa stal profesorom teológie v nitrianskom seminári. Svoje kňazské účinnosť zavŕšil na fare v Bánovciach nad Bebravou. Tiso-kňaz je však iba jedna polovica Tisovej identity. Tou druhou je Tiso-politik, keďže od začiatku kňazskej činnosti bol rovnako aktívny aj ako politik a neskôr predovšetkým ako politik. Už v roku 1925 sa stal poslancom pražského parlamentu za HSES a roku 1927 ministrom zdravotníctva v Švehlovej vláde. V roku 1938 sa stal predsedom slovenskej autonómnej vlády a o rok nato, po vzniku Slovenského štátu, predsedom HSES a prvým slovenským prezidentom. Jozef Tiso bol hlavným politickým protagonistom a reprezentantom slovenského kresťanského nacionalizmu ako jedného z pilierov slovenského konzervativizmu. Po vojne roku 1947 ho tzv. Národný súd v Bratislave odsúdil na trest smrti povrazom a 18. apríla toho istého roku bol popravený.

NÁBOŽENSKÁ

A SOCIÁLNA FILOZOFIA J. TISA

Jozef Tiso zanechal po sebe množstvo článkov, rozhovorov, posolstiev. Každá jeho reč, prejav, diskusný príspevok boli ukážkou rečníckeho umenia a „počúvať ho“ spomína P. Čarnogurský „bolo osviežením aj pre najnáročnejšieho intelektuála“.1/ Keďže základom jeho teologického vzdelania bolo učenie Tomáša Akvinského („philosophia perennis“), ktoré encyklika Aeterni Patris pápeža Leva XIII. z roku 1879 „povýšila“ na oficiálnu katolícku filozofiu, nerobilo mu (Tisovi) väčšie problémy porážať svojich politických protivníkov, ale i oponentov vo vlastných radoch, silou aristotelovskej stavanej argumentácie.

Tiso ako katolícky kňaz vychádzal z axiomatikého postulátu, že jedinou a pravou cestou k poznaniu môže byť len to, čo je večné a nemenné („lex aeterna“) a to nachádzal v katolicizme. Na katolicizme je postavený jeho ideologická činnosť a v tejto polohe je potrebné chápať aj jeho politickú prax (minimálne do chvíle, kým sa nedostal pod vonkajší tlak zo strany nacistického Nemecka). Stačí, keď sa hlbšie zamyslíme nad jednotlivými stadiami jeho výkladu o nacionalizme a nadobudneme pocit, že ide o akási učení traktát o náboženskej problematike. Je to dôsledok toho, že Tiso považoval katolicizmus za chrbovú kosť autonomistickej ideológie a obsah pápežskej encykliky Rerum novarum za kategorický imperatív doby. Jozef Tiso ako jeden z teoretikov slovenského národného hnutia študoval dejinný vývoj slovenského národa a ideových prúdov,

ROBERT SCHMIDT

Konzervativizmus v náboženskej a sociálnej filozofii Dr. Jozefa Tisa

ktoré ho na jeho historickej púti usmerňovali a determinovali, a na tomto základe doplnil a prispôbil náuku o spoločnosti, o národe a štáte svojich viedenských učiteľov. Tak dospel ku konštrukcii svojej vlastnej sociologickej koncepcie, ktorá vychádzala z nemeniteľných právd kresťanského zjavenia a ich katolíckej teologickej interpretácie, ale bola dôsledne aplikovaná na konkrétny historický moment, ktorým v onom čase prechádzal vývoj slovenského národa.

Človek je stvorený na „obraz a podobu Boha“, preto je postavený na piedestál všetkého, čo bolo stvorené. Jemu jedinému dal Stvoriteľ dary rozumu a slobodnej vôle, aby mohol poznať plán Boží ohľadom stvoriteľstva i seba samého a slobodne sa rozhodnúť na ňom participovať, alebo sa proti nemu zbuŕiť. Na týchto vlastnostiach človeka sa zakladá jeho jedinečná pozícia uprostred tvorstva (človeku podriadil Boh zem a všetko, čo je jej súčasťou, čo na nej jestvuje), z nich pramení charakter jeho osobnosti a jeho základné a neporušiteľné práva (sloboda a prirodzená rovnosť) ako aj jeho mravné povinnosti (zodpovednosť). Človek ako „dielo Božie“ v stvoriteľskom pláne nepredstavuje jednorázový unikát, ale biologický druh, ktorému bola Bohom zverená priama účasť na pokračovaní stvoriteľského (Božieho) aktu pre udržanie tohto bytostného druhu na zemi. Preto Boh človeka vybavil všetkými vlastnosťami, nevyhnutnými pre uskutočňovanie jeho jedinečného poslania. Jednou z nich, tou najprirodzenejšou, je jeho spoločenská povaha. Z tejto prirodzenej danosti vyplýva nutnosť a objektívna hodnota základnej spoločenskej bunky - rodiny.

Rodina je prvým a najdôležitejším spoločenským útvarom. Predurčuje ju k tomu už spomenutá kooperácia na stvoriteľskom diele Božom. Rodina má reproduktívnu a výchovnú funkciu: „sprostredkuje“ človeku život, poskytuje mu možnosť prežiť a dospieť do stavu samostatnosti. Tak ako má každý jeden človek od samej prírody svoje nikým a ničím neporušiteľné právo na existenciu a slobodný život, tak zdieľa tieto práva aj rodina ako elementárna čiastka každého iného spoločenského útvaru. Tiso považuje rodinu za školu, ktorá má splniť voči dieťaťu svoje nenahradiťelné poslanie, a o vychovávať v ňom citový život, pretože „ako sa dieťa v rodine vychová, tak pôjde svetom a nikto viac nenapraví, čo sa v rodine pokazilo“.2/

Jednotlivec vo svojom raste a vývoji má nároky a požiadavky, ktorých splnenie presahuje možnosti rodiny. Preto je zase len prirodzenou nutnosťou, aby mal človek naporúdzí iný spoločenský útvar, ktorý by bol v stave dopomôcť mu k uspokojeniu a realizácii týchto vyšších nárokov na dovŕšenie jeho dospievania až do úplnej samostatnosti. Pomerne značná časť teoretikov náuky o spoločnosti, ale aj teológov vidí tento vyšší útvar v štáte. Tiso nie, a tým sa odkláňa aj od svojich viedenských učiteľov. Neodkláňa sa však od logických dôvodov, ktoré ho k jeho stanovisku viedli, a ktorými svoj postoj

vyvetľuje. Tým najpodstatnejším je úplne logicky absencia štátu ako nositeľa slovenskej národnej kultúry a identity. Uhorský štát v jeho posledných desaťročiach sa vyznačoval národným šovinizmom a kultúrnou genocídou nemaďarských etnik, preto akýkoľvek progres Slovákov bol nemožný. Žiaľ, aj československý štát, ktorý oslobodil „slovenskú vetvu jednotného československého národa“ spod maďarského útlatku, a do ktorého vkladali Slováci veľké nádeje, ukázal sa v mnohom ich národnému duchu a jazykovej i náboženskej slobodnosti cudzí a samotnú existenciu slovenskosti ohrozujúci element. Vychádzajúc z týchto konkrétnych skutočností, inšpirovaný slovenským národným hnutím, počnúc 18. storočím cez Hollého, Štúra, memorandistov, Spolok sv. Vojtecha až po súčasnosť, vypracoval J. Tiso svoju náuku o

sfere, utvoril Boh národy. Preto v Tisovom poňatí je národ najvyšším prirodzeným spoločenstvom organickej povahy, ktoré ako také je nositeľom prirodzeného práva na existenciu (samobytnosť národa) a na slobodné plnenie svojho bytostného poslania udržiavať a sprostredkovať novým generáciám kultúrne dedičstvo národa. Prvým a základným právom národa (podobne ako u jednotlivca) je jeho neodňateľné právo na samostatnosť a slobodu: „Národom byť a nebyť samostatným, to toľko znamená, ako odsúdiť ten národ na zánik... Národ musí mať svoju slobodu, lebo bez nej darmo by mu dal Pán Boh reč, nemôže ju užívať. Darmo by mu dal územie, nemôže ho podľa svojej vôle obrábať a z neho žiť. Vôľou Božou je, aby národ bol samostatný a slobodný.“3/

Takto chápaný národ stáva sa v zmysle teologickej morálky predmetom

dá podľa neho (Tisa) doložiť na konkrétnom príklade prikázania „Miluj bližného svojho ako seba samého“. Plynie z neho jednak láska k vlastnému národu, ktorá je primárna, jednak láska k ostatným národom, a tá je sekundárna. Láska k vlastnému národu je povinnosť a kto sa jej vyhýba, klame sám seba. Kto však miluje len svoj národ a iné nie, je šovinista, nekresťanský nacionalista. Ak má byť nacionalizmus kresťanský musí byť aj pacifistický, nesmie obmedzovať právo iných národov na slobodný život, z čoho suma summarum vyplýva, že Tisovým ideálom je vlastnec-pacifista, kresťanský nacionalista.

„Láska k sebe, láska k národu je prirodzeným prikázáním, bez ktorého nie je mysliteľný pokrok. Pravda, ako láska k sebe neznamená sebeckosť, tak ani nacionalizmus neznamená šovinizmus. Láska k sebe musí byť živnou silou, nesmie sa však zvrhnúť v sebeckosť, takým živým akčným musí byť i nacionalizmus bez toho, že by sa spotvoril v šovinizmus. Človek vyzlečený zo svojej individuality, bez lásky k sebe je monštrum, neprirodený zjav je tiež človek bez lásky k svojmu národu. Internacionalizmus a šovinizmus sú chorobnými zjavmi pôsobiacimi sily bez patričného regulatívu. Náboženstvom ovplyvňovaný nacionalizmus - heslo za Boha a národ - najistejšie zabezpečuje čo najintenzívnejšie uplatnenie sa lásky k svojmu národu, pripomínajúce pozitívnym mravným záväzkom vo svedomí činnosť lásku k národu bez toho, že by toto rozpätie síl muselo vyvolať žiarlivosť iných národov, keďže nesmie narážať na záujmy iných, ani naštrbovať práva iných národov. Nacionalizmus pacifistický je toľko ako nacionalizmus vedený náboženstvom, je čiara politická za Boha - za národ.“4/

Národ sa stáva slobodným vo svojom štáte. Štát je pre J. Tisa najvyššou organizačnou formou ľudskej spoločnosti v prirodzenom poriadku. Keďže človek má aj také nároky, ktoré nemôže dostatočne splniť ani rodina ani národ, ktorý - ako sme mali možnosť vidieť - je spoločenstvom duchovno-kultúrnej povahy, žiada sa mu utvoriť si spoločenskú organizáciu, schopnú poskytnúť mu uspokojenie týchto potrieb. Prvoradou funkciou štátu je vytvorenie a zabezpečenie optimálnych podmienok pre nerušený rozvoj jednotlivcov a ich prirodzených spoločenstiev, rodín a národov. Takto chápaný štát sa začleňuje organicky do stvoriteľského plánu Božieho a predstavuje teda vysokú mravnú hodnotu. Boh chce, aby bol štát. Národ je však starší ako štát, preto štát musí slúžiť národu, a nie naopak. Z toho vyplýva, že štát iba vtedy zodpovedá svojmu podstatnému zmyslu, ak vykonáva svoju moc ako vôľu národa a všetkých jeho členov.

Jozef Tiso v Amerike

národe ako prirodzenom vyššom spoločenskom útvaru, do ktorého sa človek narodí, a ktorý je schopný poskytnúť mu to, na čo rodina nestačí.

Národ podľa Tisa nie je nič iné ako rozšírená, historickým vývinom konsolidovaná rodová spoločnosť (poukazuje na to podľa M. S. Ďuricu už i sama etymológia tohto slovenského výrazu), ktorá sa líši od iných podobných spoločností svojím osobitným jazykom, spoločnými mravmi i obyčajmi, národnou kultúrou, súvislým obývaným územím, vedomím spolupatričnosti ako aj vôľou zachovať si túto osobitosť - dnešnou terminológiou i národnú identitu. Aby sa človek - koruna tvorstva - mohol pri živote udržať a začať sa rozvíjať v osobu, utvoril Boh rodinu; aby človek dosiahol úplný rozvoj osobnosti najmä v jej duchovnej

povinej účty a lásky zo strany jednotlivca. Milovať svoj národ pre kresťana znamená plniť príkaz Boží. V tom čase bolo bežné používať pre lásku k národu výraz „nacionalizmus“. Tiso sa nebál použiť tento výraz, ale nikdy nezabudol celkom jasne pripomenúť, aký nacionalizmus má na mysli. Bol to kresťanský nacionalizmus.

Teóriu kresťanského nacionalizmu vypracoval J. Tiso ešte za I. Československej republiky. „Kristov nacionalizmus“ ako ho Tiso tiež označoval, bol v jeho ponímaní dualistickou koncepciou odvodenou z Kristovej lásky k vlastnému národu na jednej strane a „produktom“ náboženských prikázaní na strane druhej. To, že kresťanský nacionalizmus možno vyvodit' z náboženských prikázaní (a práve na to kladie Tiso dôraz) sa

Národ je totiž viac ako štát. „Štát je prostriedkom a nie cieľom; štát má slúžiť národu a nie národ štátu. Štát sa teda zakladá na individualite svojich občanov, ktorých uplatnenie umožňuje a nie pohlcuje. Štát preberá na seba povinnosti jednotlivcov, ale obstaráva úkony potrebné k životu všetkých, na ktoré sila jednotlivca nestačí.“5/

K týmto potrebným a opodstatneným zásahom štátu na sociálnom poli ráta Tiso najvyššiu úlohu štátu bdiť nad spravodlivým delením národného dôchodku medzi jednotlivých občanov. Vychádza pritom z objektívneho konštatovania, že jednotlivci nie sú si rovni ani čo do objektívnych schopností, ani vzhľadom na subjektívnu ochuť a vôľu pracovať na vytváraní všeobecného bohatstva. (Pokračovanie na 11. strane)

Trojzubec vo väzení

Mrazivo slamený deň
na dube sedí
a d'ube.
Totálne otvorený.

Otázky nepredidem.
Budú
aj štrbavozubé.
S chrúpavou kôstkou v dreni.

Mámenie
plamení zem.
S očami na prielube
slnko sa na chlad mení.

Zima však preverí drieh.
I kozub
v hlbavom zrube.
Trojzubec vo väzení.

Úžasom ponad tvar

Len
čisté stopy v snehu.
Nesmierne mnoho stôp.
Defilé pohnutí
od srdca do krajiny.

Krajinu sedmobrehú
nečíta horoskop.

Len
pohľad zohnutý
nad pokrov bielosiný.

Len jedno
poznávanie,
len jedna tvorná tvár.
Iskrivý snežný lán.
Jagavé nežné blaho.

V povetrí
múzou mlanie.
Úžasom ponad tvar.

Prebehla ránom laň?
Anjel sa nad pláň nahol?

Až na parádu

V zápore zatmenia
steli sa popol.
Na fóne
vyrastá čipkastá inovať.

Nádyh
si okamih stopol.
Nenačím
južný luh mínovať.

V zemitej prímesi
okru a chladu
rozkvitá
šerý kvet rakýt a jelšiny.

Tak.
Vrajže až na parádu.
Popol tu
milotu nešpiní.

TEOFIL KLAS

*Žeby aj zvané
zvučali**Zvlň vo mne zvon*

Hlbavé Nadomnou...

Znova a znova
tepeš vo mne slová
a prebúdzáš ich zvony
do spiežova
spievankou darovnou.

Bár by som bronzom bol.

Lenže, ach, kdeže!
Cvengotom som spieže.
To nie sú zvuky
nadoblačne svieže
- veď som len ozdobou.

Vznášavé Znadomňa...

Vybúdzáš guráž,
múry vo mne búraš
zvonením Slova.
Po posledný múr až
ozvena svadobná.

Bažím: zvlň vo mne zvon.

Žeby aj zvané
s'á ston nevyzvaný
zvučali zo dna srdca
melizmami
v slovení odvážnom.

Úlety

Reálna cesta
sa v myšlienkach odvíja.
Tá ideálna
je na snehu vitá.

Má svoje vidmá
i splašená fóbia.
I vernosť,
čo sa tu podbehmo pýta.

Boli sme nároční,
či iba svojrázni?

Lahko je
zadat' si štartové čiary.
Ibaže
čaro sna úlety poblázni.

A rozmäk snehu
zas marivá zmari.

Snová schránka

Sny s fantazmami zglbené.
A všetko pritom pravé.
Skutočné.
Zvláštne svojské.

Rozberať?
Márne umenie.
Úmysel v háňkach kľavie
pri vyklzavej kôstke.

Šarm v atraktívnej aréne.
Nebodaj vrátna scéna.
Dajžeby
snová schránka.

V zásvite živé žiarenie.
Na odvravenie mena.
A čin,
čo vrásky čanká.

*V týždni stôp**a ozveny*

(Po skone Aurela Štefka a Šimona Ondruša)

Plamience
ukonaných sviec a kahancov
v prievane
medzi snom a trkotaním.

Tam, kde už príbeh
nehúta viac nad šancou
odcloniť záves,
nazrieť, čo je za ním.

Toľko tu bolo v týždni
stôp a ozveny,
že sa až
čosi nové odvetráva.

Stále sme tu
a stále duchom poctení.
Na druhom brehu
pláva sen a sláva.

Zimná mokrota

Havrany
na mokrom trávniku.
Teraz aj to je tu zima.
Kozmos však sekvenčne sníma
do čipov
pamätnú kantiku.

Spieva tu slziace poránie.
Chvála
sa z trávniku dvíha.
Kozmos je baživá kniha.
Mokrotu
prievanom ovanie.

Zem
sa zas dokola rozhliada
púčikmi pečehovníka.
Privčas je ešte môcť z klíka,
no či už havrany
odradia?

Nadarmo budete stavať kostoly, dávať duchovné cvičenia, zakladať školy, všetka vaša práca a vaše úsilie vyjdú navnivoč, ak nebudete schopní vládnuť zbraňou spôsobilou na útok aj na obranu - vernou a rýdzou katolíckou tlačou... Priniesol by som akúkoľvek obeť, svoj prsteň, pektorál i reverendu by som vložil do zálohy, len aby som mohol podporiť katolícky časopis. sv. Pius X.

NEZDVORILÉ GLOSÝ
(1950)

(1. január)

Treba konečne likvidovať predsudky. Je zvrchovaný čas.

Táto ľudská spoločnosť skutočných alebo mravných vrahov, podlých, kapitalistických alebo socialistických snobov si ešte vždy praje „šťastlivý Nový rok“ medzi zákerným bodnutím a vyťahnutím dýky alebo železa podlosti.

Šťastlivý Nový rok nového veku nastane vo chvíli, keď vydýchne ostatný podliak posledný raz. Keď s ním zhijú všetkými politickými farbami natrené masky, za ktorými sa škerí vždy len ten istý sebecký, starý, zlý človek.

Svet stratil opodstatnenie, ak sa nebude žiť v kolektívnom svetovom meradle v absolútnej stálej Božej prítomnosti - a vtedy sa ľudstvo obide i bez falošných rečí.

(6. január)

Už by sa asi na celom svete nenašli traja mudrci. Králi absolútneho hľadania, králi absolútneho klaňania, králi absolútnej pokory.

My sme len otroci hľadania svojho vlastného špinavého prospechu, preto nemôžeme nájsť lásku. Otroci klaňania vlastným bezuzdným túžbam a požívačnosť, preto nemôžeme nájsť pokoj. Otroci sebaobdivu, a preto nemôžeme nájsť Boha. Svet sa už dvetisíc rokov rozbieha, aby realizoval betlehemske nebo. A nepodarilo sa z neho viac imitovať ako maštal bez Boha.

(16. január)

Väčšina ľudí je verná len svojim chůtkam a záujmom a v honbe za nimi nepozná milosrdenstva. Bankové kontá a politická moc sú dve možnosti, aby si človek zdanlivo „všetko“ zadovážil.

Medzi touto Scyllou a Charybdou zaseknutý človek má len jednu ťažkú možnosť záchrany, ak nechce zhnit zaživa v tejto pasci. Celú minulosť nechá trčať v zmeravených pazúroch zla a v pancieri svojej omladenej nahoty ostať verným čistej ceste nového srdca.

(19. január)

Tí, čo sa snažia čo najviac a najintenzívnejšie žiť, mrú, hynú nenávratne. Nik sa ani pri všetkej dejinnej veľkosti nezdá takým mŕtvym a zahynutým. A nik nie je tak čerstvo zachovaný a živý, ako tragicky žijúci a zahynutý zástup Kristových nasledovníkov. Že je Kristus život, naozaj na nich vidieť.

Preto tak želiem za všetkými včerajšími a dnešnými katmi, hlavne za pokrstnými. Berú len sebe nervy a život, keď ich zdanlivo iným odnímajú.

(27. január)

Tragika ľudstva je v tom, že svojich „zlatoústych“ duchov poväčšine nechá hynúť vo vyhnanstve. Vo vyhnanstve úzkych pomeroch intelektuálnych a spoločenských, alebo v tiesnivej uzavretosti národov, alebo na vyhnanisku smrtiaceho umlčovania fimigovania a vytaš sa s nimi až vtedy, keď sú viac kultúrmodejnou kuriozitou. Dodatočne sa prípadne zistí, že svojou koncepciou života predbehali svoju dobu.

Najprv sa musí vyvetrať pach inšpirácie, za ktorým večne vládnuca podpriemernosť tuší vždy pušný prach konšpirácie. Tvorivých chryzostomos kontra vládnucich kopologos!

PAVOL STRAUSS

O mocných tohto sveta

(6. marec)

Pán Ježiš povedal farizejom a zákonníkom všetkých čias: „...kto padne na ten uhlový kameň, doláme sa, na koho však on padne, toho rozdrví“ (Mt 21, 33-45).

A Talmud reaguje - neviem, či vedome, či podvedome: „Keď padne krčah na skalu, rozbiť sa krčah. A keď spadne skala na krčah, tiež sa rozbiť krčah.“

Kým farizeji a zákonodarcovia sveta, židovskí i nežidovskí, staviteľia dejín sveta opovrhnu uhlovým kameňom, dielom to Pánovým, nepretrvávajú žiadna štátna budova.

Kristus je a ostáva tmeľom dejín. Čo nedrží - musí sa rozsypať.

(9. marec)

V osobných hriešnostiach vodcov národov tkvie nešťastie sveta. Chorý lekár mnohých neuzdraví.

A hádam je na uzdravenie sveta potrebné len tak neuveriteľne málo - ako kúpeľ vodou, ale očistný kúpeľ vodou kresťanskej pokory a lásky.

(3. apríl)

Pohodlie nemôže nahradiť utrpenie. Bohatstvo nemôže nahradiť chudobu a starosti. Duchovné lajdáctvo tvrdohlavosť.

Požiadavky Kríža sú kategorické. Pohodlní, bohatí, vypínaví sú vylúčení. To Kristus raz navždy na Kalvárii kodifikoval. A každý zrádza Krista, ak tvrdí opak, aj keď to tvrdí z vysokého postavenia - i cirkevného.

Kristus bol aj je Chudobný, Tripiaci, Bitý, Popravený. Židia chceli mesiáša politického fičúra. A metafyzicky zbankrotovali.

Každá duša má alternatívu: kríž alebo kreslo.

(17. máj)

Život bez nádeje je nepredstaviteľný. A nedal by sa proste vydržať.

Žijeme v dobe hrozných ľudských i spoločenských katastrof, predpovedaných i vytušených, predvídaných i vytúžených. Doba, keď boj o kráľovstvo Božie v dušiach bude vrcholit. Doba, v ktorej ceria na budúcnosť všetky prišerné priepasti vražednosti svoje tlamy. Doba, v ktorej sú ešte možné ostatné návraty, ostatné uvedomenia, ostatné korektúry duševných nemožností. Doba, v ktorej zlý človek všetkých dôb, predvčerajší otrokár a včerajší buržoa, obliekol nové rúcho a deptá chudobných a skromných, tichých, jemných a citlivých, čistých a oduševnených. Lebo zloduch včeraška je zloduchom zajtraška.

Lenže diabol je stratég, zloduch je taktik, ale v dobe Ducha Svätého definitívne podľahnú. Lebo doba Otca bola dobou možnej vyvolenosti, doba Syna bola a je dobou možnej spásy, ale doba Ducha bude dobou absolútnej lásky.

(11. júl)

Cirkev predváža počas cirkevného roka preto takú veľkú sériu vyznáčov a mučeníkov všetkých mož-

Je zákon osou premien neochvejnou.

A nestrachuj sa hlavy pre stratu: oj, ľudstvo (tento detský ostarok, tlk...), ono je ti s väzy na sedlo vždy pohotovo!... Nadabí sa jazdec; pred trnác zvábi cmukom komoňa, naň vyšvihne sa, zatne ostrohy mu do slabín: - a povďačná zas uzde, na čačky v hrive pyšná, obrokom nalakomená, vo cval na oslep sa pustí paripa a trieli, s chuťou sťa marcipán by kúšuc zubadielko, prskajúc ohňom z nozdier širokých, vo výpar hnojny haliac sa ni v oblak a hustou penou zakydávajúc predošlej cesty stopy krvavé... Tak modla modlu strieda na zemi čo nesmrteľný dedič rozvalín, z nich budujúci podstavec si slávy po rozvrat budúci...

PAVOL ORSZÁGH HVIEZDOSLAV

ných psychologických a charakterových odtienkov, lebo to ľudia najťažšie chápu. Nechápu, že treba mať v živote aj iný cieľ, ako práve vyžiť z milosti pochybných našich chlebobáčov a že možno i niečo obetovať za ideu pravdy, ktorá nevyhnutne obsahuje všetko dobro, i slobodu, i veľkosť, i krásu, i blaho.

Byť časovým, osvieteným, pokrokovým, moderným znamená dnes neveriť v Boha, ale zbožňovať svaly, sexus, peniaze, moc, alebo nič nerešpektovať; teda v každom prípade koríť sa ničomu. To však dokáže každé teľa. „Temno stredoveku“ nie sú technické nedostatky, ale všeobecná viera v Boha.

Ale byť človekom neznamená vedieť za hodinu uletieť dvetisíc kilometrov a o nejakého bacila mať v evidencii, ale vystupňovať v sebe to nadzverské.

Temno novoveku, ktoré z človeka urobilo otroka strojov, sluhu ventilov a transfúzií, zahalilo prívod tých síl,

ktoré sú podstatné pred ostatnými realitami života, ktoré žiadna technika nevyrieši, pred mystériom utrpenia a smrti.

Moderný človek vie skučať a skapať, keď vypadne zo šialeného závodiska zabsolútnej a zbesenej hmoty. Nevie už ľudsky žiť, trpieť a zomrieť.

Temno novoveku by vedelo zachrániť iba temno stredoveku.

(20. júl)

Kritériom každej správnej cesty je jej rentabilnosť. Väčšina ľudí - i kresťanov - sa bije za svoje egoistické výhody. Svetonázor, nevieru, politické názory sú len kepčením, maškarádou. Len tak možno pochopiť ich ľahké a bezbolestné zámery.

Nie medzinárodné konferencie a výmeny politických garnitúr a režimov, nie výmena vykorisťovateľov, politických havkáčov, nie atómové a iné vojny, nie falošné a polovičné záujmové mierové zmluvy. To je tak záplata na deravé nohavice dejín.

Pre svet je jediná záchrana. Hľa, tu je v slovách Izaiášových: Ak odstrániš zo svojho stredy jarmo, kývanie prstami a zločinné reči. Ak podáš hladnému svoj chlieb, dušu ubitú nasýtiš: vzíde vo tme tvoje svetlo a tvoja temnosť bude ako poludnie.

(25. august)

Pravý vládár nepokoruje iných pred sebou, ale seba pred Vladárom vládárov. Nevládne pre seba, ale nad sebou, pre ľudí za Boha.

(11. september)

Načo bolo toľko vyznáčov a mučeníkov? Načo toľko obetí pravdy? A či nieto viac obetí ľži? Veru, viac ich je. Lenže ich koniec sa zdá pohodlnejším a nenápadnejším. Áno, diablovi mučeníci končia - v občianskom zmysle - často slušnejšie než Kristovi. Ale zmysel života je spása, a nie občianska pseudoposlusnosť. A lotor - i s mnohými titulmi a vo vysokých funkciách - si môže dovoliť pohreb prvej

triedy. Ale život večný sa nedá získať na licitácii.

(13. október)

Každá forma moci je skúška. Prvý stupeň každej starostlivosti o poddaných je boj o vlastnú dokonalosť. Kto chce vykoreniť nemravnosť, musí zachovávať vlastnú čistotu. Kto chce zaviesť úprimnosť, musí skrotiť vlastnú podlosť.

Moc je predovšetkým skúška dokonalosti vo vlastnom vnútri.

(15. október)

Heslo našej doby je: mať sa dobre i za cenu akéhokoľvek svinstva. A efekt je odstrašujúce bahno, v ktorom žijeme.

Heslo sv. Terézie bolo: „Pane, alebo trpieť, alebo zomrieť.“ A efekt bol vrcholce duchovného vypätia a záplavy krásy a dobra, po ktorých sa bude cnieť našej vývojaschopnej doby.

(25. október)

Náš vek je kulmináciou, vekovým súhrnom všetkých infamií, v jednotlivcoch i v národoch. Len tu a tam je jeden alebo malé skupiny tých, čo sa „vo všetkom predstavujú ako služobníci Boží“ (Kor. 6, 4-10), ktorých bohatí a mocní podliaci ponížujú a difamujú. „a úbohí, ale predsa mnohých obohacujú.“

A preto na záplavu týchto zbalelých sebcov a podlých úžerníkov vlastných záujmov, ktorí aj „občas stavajú náhrobky prorokom, ktorých zaslialiapali ich otcovia“ alebo oni sami, musí prísť splnenie toho, čo múdrosť Božia vravela, totiž: „Aby sa od tohto pokolenia vyžadovala krv všetkých prorokov, čo bola vyliala od stvorenia sveta“ (Lk 11, 47-51).

(30. október)

Sú ľudia, ktorí si myslia, že sa náskok niekoľkých rokov nedá dohoniť. Pár rokov mladší ostáva pre nich večne neschopným dozretia. A tak si to hľadajú nahradiť na možnosti rozvoja osobnosti.

To sú násilné, diktátorské náture, ktoré svoju petrifikovanú duchovnú impotenciu chcú nanútiť všetkým ako normu. Sú takí hlúpi ako všetci ostatní dokopy. A preto chcú aj svoj rozum podeliť medzi všetkých. Efekt toho podniku sú nesváry, nesúlad a nespojnosť. Kým „Pán pokojom požehná

svoj ľud“ (Žal. 28, 11), títo páncovia ho obšťedia nepokojom, i keď to činia v mene pokoja reklamných kvalít.

(2. november)

Šosák sa vždy bude hnevať na večnosť, že si v nej nemôže vyhandlovať lôžku. Tak sa snaží umierať aspoň v morfiom lóžku bezbolestnosti, v mäkkých poduškách vážnosti a dôstojnosti, okrásený zárobkom vykupených kvetinárskych obchodov, okiadaný ľživou láskou paracetolí a nekrológov.

Možno, že z masového hrobu je menej takýchto prekážok do neba.

(21. november)

Najväčšia vec na svete je posvätenie duše. Posvätenie duše je vždy obetovaním.

Malí i veľkí vládcovia a tyrani si myslia, že posúvajú oponu svetových dejín, lebo riadia a ovplyvňujú nejakú situáciu. Len zdanlivo!

Často nevedia, že sú len štatistami veľkého nebadateľného duchovného svetového divadla. Možno, že hlboký zmysel veľkej vojny alebo veľkej revolúcie je len v tom, aby sa duša nejakého „bezvýznamného človeka“ v takom zastrčenom kúte úplne posvätila pôsobením Ducha Svätého. Boh si chce získať lásku čo i len jednej duše i svetobornými oblúkmi.

LISTY SEBE

(1993)

(11. máj)

Mnoho všeličoho ma mrzí. Premiér sa vychvaľuje, akých má odborníkov vo vláde. A sú to poväčšine pochybné indivíduá. Na čele zdravotníctva, školstva, hospodárstva, kultúry. Živo to síce všetko obrúsi. Ale je to všetko len lacné politikárčenie. A tí tzv. opozičníci sú len maskovaní zloduchovia.

Do čoho vústime, nevie nik. No, Pán Boh je nad nami. Ale veľké osobnosti si musíme sami vytvoriť a zaslúžiť. Zatiaľ nevieme byť ani zodpovední. A nevieme viac ako politikárčiť, a to úzko straníckym spôsobom.

(14. máj)

Môj svet sa krúti medzi celosvetovým politickým dianím a mojím vnútorným svetom. A viem, že z toho nič nevzide. Nič múdrego, nič podstatného. A predsa všade sa bude plniť vôľa Božia. Len do čoho to kde vyústi! Hlúposť a neokrúčanosť sveta sa nezmenší. Sily zla vyhrávajú. Či je to celosvetový kompromis medzi Bohom a diablom? Nedovídim konca.

Či sú aktéri zlí, či je režisér nevládny? Hra je zlá. Len je do toho zapletených toľko naničhodníkov. Nevie, ako z toho svet vybídne. Hra celosvetových mafii! Nikde niet čistých partnerov.

(22. máj)

Svet je evidentne v úbohom stave, svet vraždy a zloby v bývalej Juhoslávii, ľahostajnosť v ostatnom svete. Rusko pred výbuchom občianskej vojny. Noví predstavení v Amerike - ľudia malého kalibru, ako u nás.

A pritom to vyzerá, akoby sa to pomaly zahladilo. I keď máme úbohých ministrov. Skoro vo všetkých odboroch. Najbiednejšie je zdravotníctvo a školstvo. Nie nedostatok peňazí, ale nedostatok vhodných koncepcií.

Len čakáme dary a pôžičky. Duch sa nedá vypožičať. A v tom nedostatku je pes pochovaný.

Bez Boha sú riadiace orgány zle vyzbrojené a prichystané. Utopený v materialistickej filozofickej koncepcii je náš svet stále úbohejší. Staré dedičstvo nás ovláda i v ľuďoch a reprezentantoch. Len ako sa z toho vymotať!

(26. máj)

Individuálna existencia nemá zmysel. Život zostáva zväčša z nacvičených stereotypov. Nič rozhodné v tom nie je. Ku kulmináciám nedochádza. Život ustrnie a mení sa v prepad do oblasti duchovnej nedýchateľnosti.

O čo ešte ide? Zažiť ešte dáky ten duchovný rozmach. Žijem v pochovanom a z pochovaného.

Život sa premenil na školu pokory. A v tej sa mi treba uhniesdiť. Pre Verbum som sa rozhodol na Za mostom času. Všetky život sa začína ponášať na bezčasovosť. Čo zla ten čas už porobil.

Len čomu ideme v ústrety? Naše renomé je vo svete úplne pobabrané. To je naša tragédia, že tí naši veľkí nie sú ani len malí, ale duchovne neviditeľní. Ako len zo všetkej biedy vybídne? Slovensko a Matka Božia a jej ochrana, to je naša nádej.

(30. máj)

Svet sa váľa vo svojich zločinoch. Len nad všetkým Mária. Vždy v nových obmenách poznania. A človek môže žiť. Život sa neváľa v tých veľkých korytách. Život je i malý, nepoznaný vzdych. Všetko je život. Lebo vo všetkom je Boh. I úder najmenšieho srdca je na Božej strane.

Že náš verejný život prechádza nebadane povedľa veľkých úderov nebeského zvonu, je tragédia našich dní. Už nevieme vidieť, čo je porážka a čo svetlo životnej cesty. Ako duchovní slepci blúdime svetom a ani nevieme, kedy narážame na nehmotné prekážky.

Len niečo v našom vnútri registruje prítomnosť sotva slabou tušením. Všetky naše nápady sú odrazom toho diania, ktoré sa stáva mimo okruhu nášho vnímania. Potrebovali by sme veľa životov, aby sme to všetko obišahli, a novšiu vnímavosť. Bez toho žijeme len vedľa seba.

(12. jún)

Čo sa pred našimi očami usku-točňuje, pripomína históriu Jozefa s jeho bratmi. Konala sa konferencia KSKI (Konferencia slovenskej katolíckej inteligencie) a týždeň predtým konferencia slovenskej inteligencie. Súvisia navzájom. Lenže tu to prebehlo v tieňohre Božej. Šlo o hospodárstvo, ktoré je u nás v úbohej situácii. Len Boh tu môže pomôcť. Kde len nabrali toľkých neschopných bezbožníkov ako ministrov. Ktorí sú bez plánov a koncepcií, pasívna vláda a málo schopná. Doničili väčšinu odborov.

Len aby nebolo vytriezvenie poznačené biedou. Tej sa treba báť. Len čo z európanstva ostalo u nás i v nás, nás z toho vyvedie. Toľko schopných ľudí vsotených do pasivity. Každý schop-

Vydavateľstvo Michala Vaška Prešov 2010

Pavol Strauss

OZVENY VNÚTORNÝCH HLASOV

5 Zbrané literárne a mysliteľské diela

nejší lekár je vložený do pasivity. Každý politický kriklúň je preferovaný.

Úbohé Slovensko je ako ochrnuté pohľadom metafyzického hada a draka. Len von z jeho zorného uhla.

(17. jún)

Kde to len všetko vyústi! I ten veľký život okolo nás. Všetky charaktery sú vcelku poškrvené. Skoro každý má komunistickú minulosť a každý sa bezostyšne driape za dnešnými pozíciami. A ľudia len rečia sebecky a slangom na hranici bezohľadnosti.

Detičky majú dobre umiestnené a krutosti režimu ospravedlňujú. Ťažko sa na to pozerať. Lúto mi je, že je u nás toľko bezcharakterných ľudí. Národ je zdémonizovaný a Cirkev nahodaná. Máme sa utiecť do seba. Lutujem mladých.

(4. júl)

Je úradná oslava sv. Cyrila a Metoda. Určite z toho urobila politickú manifestáciu. Bude tam celá garnitúra politických hochštaplerov, z ktorých pozostáva vláda i Matica. Je to vcelku nemorálne vytŕčať sa ako čestný občan, nečestne to vykupovať.

Čo si musia nechať ľubiť svätí v takej nesvätej dobe! Režimy sa menia, ale ľudia napáchnuti určitým režimom sa nemenia. A ide o to, aby sa zmenil človek. Zo svojej úbohosti sa musí vytriahnuť a vliezť duševne do inej kože. Len aby nás vedeli svätci vylepšiť. Ale sú aj doboví svätci, dobrí a ušľachtíli ľudia, čo žijú povedľa nás. I teraz zosnulý priateľ Gažo Fronc zanechal veľkú duchovnú diery.

(31. júl)

Naši ľudia začínajú vo veľkom cestovať. To znamená, že majú veľa

peňazí. Zatiaľ nemajú veľa rozumu. Tým sa ponášajú na našich popredných predstaviteľov. Žiaľ, z hlúposti sa nedá vycestovať. To by sa zdola i zhora veľmi rentovalo. Ináč si zaslúžime stredoeurópsky rekord z hašterenia. Boli by sme vari nešťastní, keby sme neboli nešťastní. Len to nám chýbuje k šťastiu. To je duševný zemepis slovenského národa. Chýbuje modlitba.

Sme slobodné Slovensko, na vlastných nohách. Otázka, či sme na to už zrelý národ. Vo všetkých reláciách oplývame morálnymi defektmi. Máme toľko kvalitných a cenných ľudí. Ale celonárodný profil to nedokumentuje. V nás je ešte všade veľa morálneho a charakterového balastu. Akurát, že sa nevražďime. Len sa rozbíjame a utekáme od jednoty. Vo výkladnej skrini národa nemáme tie najžiarivejšie osobnosti. Násilie má ešte kredit.

(3. august)

Čo nám umierajúci Spasiteľ na Kalvárii zanechal, je Slovo. Tým nám treba v každej situácii manipulovať. Kázanie na Hore zaznieva do všetkého, čoho sa človek dotkne. Čo je tam, to je dobré. A čo je od toho odvrátené, je skaza. Je skoro nepochopiteľné, že až do našich čias sa nestratilo násilie, vojny, ale vždy znovu vzplanie a vždy v nových odpornejších formách. Sem patria aj nepravdivé a faľšné táračky našich a svetových politikov. Pre koho už je prijateľná čistá pápežova osobnosť? Katolicizmus ostáva najnenávidenejšou formou života a spoločnosti. Vláda diabla je stále evidentnejšia vo všetkých oblastiach života. A žije sa ďalej.

(5. august)

Viac by malo bolieť, že duchovný priestor je prázdny. Nemáme

riadne informácie, ale v celej Európe je to tak. Ak nevznikne znova snaha a túžba všetky duchovné elementy Európy naplniť cennými duchmi, nebude zo spojenej Európy nič. Drobenie všetkého nenapraví nič, len aby sme nakoniec každý neostali sami. Nie delenie, ale zjednocovanie a neustále zblížovanie vo všetkých kategóriách ľudských, spoločenských a štátnych!

(22. august)

Svet je v najsterilnejšej kríze od vekov. Celosvetové zlo, ozaj diabolské, ovláda skoro všetky oblasti života. Nevedno, ako sa z toho vyšmykne. Obrovské finančné machinácie, degradácia všetkých hodnôt ľudskosti, počnúc celosvetovou prostitúciou, vybičovanie všetkých oblastí sexuality, ktorá sa pred ničím nezastaví. Agresivita terorizmu sprava i zľava v odnožkách nacionalizmov, nešetné vojny, otrasy posledných ideálov a ideí sveta, v ktorom sú skoro neviditeľné jasné postavy veľkých i malých národov. Náboženstvá rozožierané skepsou a národným sebecťvom. Úcta pred človekom a všetky humanitné ideály skoro všade vymiznuté. Kultúrne ideály odšťahované i z umeleckých kruhov, a nič, čo by bolo duševnou oporou. Jediná jasná osoba vo svete je Svätý Otec.

(8. september)

Ak sa ma niekto opýta, čo je moja vlasť, odpoviem: kraj medzi Poludnicou, Kriváňom a Chočom. To je môj Liptov, to je moje Slovensko. Odtiaľto som a sem patrí. Nech už naši tzv. poprední politici vystrúhajú akékoľvek nesúrodosti, nezniží to Slovensko, ale len ich samých. No od kraja nepasujú ešte do Európy. Bez kultúry a taktu, bez vzdelanostnej inteligencie. Oni z nás robia bačov. Ale barani sú oni, aj v ministerských kreslách. Ja nie som humorista, ale je mi do smiechu.

(15. september)

Mesiac je v polovici. Mnoho v živote blízkom i ďalekom je rozpoltené. To je naša dobová choroba. Ale sú tu aj iné príznaky, od ľahostajnenia voči všetkému až po odpor voči všetkému. To je dielo našich politických činiteľov. Ľudia prepadli politike, ustavične o tom hovoria. Stratili nitku k podstatnému. Ľudia sa len šmykajú na nepodstatnom. Mali by si denne prečítať niečo z evanjelií a okolo toho rozkrútiť tanec myšlienok. A z toho sa dostanú do kúta ticha a harmónie.

(12. november)

Sklonom roku sa blížime k situácii, keď sa meníme vo vážna svojej úbohosti. Číhajú epidémie a chrípky, zlomeniny. Jediné ventilačné zariadenie je kniha a jej otvorený svet, do prstrihnutého sveta nášho vnútra. Veľa, keď vieme ostať sami v sebe. Ostať slobodným väzňom. V tom našom oklieštenom svete, v ktorom žijeme.

Sme scenéria plná neúprosnej neľasky. Čo sa odohráva vo vládnej oblasti, je obraz dezorientácie vnútra vedúcich činiteľov. Smiechuhodný obraz vládnucej elity. Schopnej len nízkych ľudských prejavov. Mali by sa vzdať tých vedúcich postov. To by bol prejav ich kultúrnosti. Zatiaľ len pleť národ, ktorý je odraz ich obrazu. Kde sa stratili oduševnení vlastenci, obetaví a múdri.

Strausove denníky (Nezdvorilé glosy, 1950; Listy sebe, 1993) vychádzajú po dlhých rokoch prvýkrát v 5. zväzku Zbraných literárnych a mysliteľských diel.

Výber z nich pripravil JÚLIUS RYBÁK

V rámci Roka kresťanskej kultúry na Slovensku (2010) sa dá reflektovať niekoľko výrazných počínov, ktoré sa udiali v oblasti slovenskej duchovnokresťanskej kultúry, literatúry, umenia, a na riešení ktorých sa podieľalo mnoho významných osobností, pracujúcich práve v uvedených oblastiach vedného bádania. Po zborníku Revitalizácia kultúrnej tradície v literatúre (Nitra 2009), ktorý mohla čitateľská verejnosť v zborníkovej podobe zaregistrovať v roku 2010, sa s podobne dôležitou problematikou prihlásil i riešiteľský tím pod editorstvom zaštitou Marty Žilkovej z Ústavu literárnej a umeleckej komunikácie FF UKF v Nitre. Na základe podnetných príspevkov, ktoré odzneli na medzinárodnej konferencii v Ostrihomi, konkrétne v Centre sv. Vojtecha dňa 7. apríla 2010, bol zostavený zborník s názvom Slovenská kresťanská kultúra (Osudy a osobnosti), vydaný Vysokou školou teologickou v Ostrihomi. Cieľom samotnej konferencie a predkladajúceho zborníka je zaevidovať a interpretačno-analyticky uchopiť pozitívnu skutočnosť, ktorú vo svojom prejave predstavil biskup František Rábek slovami, že „kresťanská viera, ak je opravdivá, musí sa prejavovať aj v kultúre“ (s. 10). Taktiež veľavravnou nie je len skutočnosť naplnenie kresťanského poslania v hľadiskách kultúry, literatúry a umenia, ale smeruje i k pôlom zmierenia zbytočne napätých spoločensko-politických vzťahov dvoch susedných národov Slovenska a Maďarska, čo istým spôsobom naznačil vo svojom príhovore i rektor ostrihomskej Vysoké školy teologickej. Oba spomínané zborníky majú tiež tendenciu prispievať k samotnému zvýrazneniu humanitného poslania nitrianskej Filozofickej fakulty, ktorá v konečnom dôsledku ako jeden z údob Univerzity Konštantína Filozofa, má podobnými aktivitami prispievať k právnemu objasneniu cieľov významného stredovekého kresťanského vierozvestca Konštantína Filozofa, pretože práve s jeho menom sa spája tisícročná duchovno-kresťanská tradícia na Slovensku.

Úvodný príspevok zborníka patrí renomovanej slovenskej literárnej vedkyni Márii Bátorovej z Ústavu svetovej literatúry SAV. Pokúsila sa v ňom načrtnúť jeden z typov alternatívnej tvorby na Slovensku po roku 1945. Jeho riešenie rozčlenila do troch bodov, a to v zmysle poukázať na vzťah kresťanskej tvorby k literárnej moderne, následne naznačiť vplyv historických udalostí po roku 1945 na slovenskú literatúru a v poslednom bode analyzuje diferenciáciu v rámci disentu, konkrétne objasnením pojmu a reflektovaním blízkych oblastí kresťanskej a duchovnej tvorby vo vnútri alternatívnej literatúry. Diela viacerých osobností slovenského disentu (P. Straussa, D. Tataru, J. Ch. Korca) prezentovali slovenskú kultúru i v zahraničí, pričom - podľa Bátorovej - to bola práve tajná cirkev a silný katolícky disent, ktorý „priviedol Slovensko k novembri 1989“ (s. 27).

István Káfer, z výskumnej skupiny strednej Európy sv. Vojtecha, zdôraznil vo svojom príspevku s názvom V sedmobernom kruhu Rima.../ skutočnosť slovensko-maďarských katolíckych súvislostí, a to v zmysle hagiografickej prechádzky dejinami kultúry Slovákov a Maďarov, ktoré treba - cez prizmu symbiózy - detailnejšie skúmať s patričným uvedením si náležitých faktov, odkazujúcich na spoločnú kresťanskú vieru, ktorá má spojiť „oba národy v znamení solidarity“ (s. 35) Jednou z ponúknutých možností riešenia je oblasť skúmania hungaro-slovakológie v rámci viacerých literárnych diel uhorskej proveniencie. Heslo „kresťanstvo je víťazstvo bez porazených“ (s. 37) odkazuje podľa Káfera skutočne na možnosť spojiť oba naše národy v bratskej láske.

Cyrilská rukopisná tradícia v prostredí gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku (aktuálne aspekty výskumov) priviedla autora príspevku Petra Žeňucha na pole výskumu v oblastiach jazykovo, kultúrno, literárne i etnicko-konfesionálne rozdielného regiónu východného Slovenska, pričom práve jestvujúca pluralita jazykov a kultúr si vyžaduje nalievavosť v zmysle odpolitizovania názorov „na problematiku etnicko-konfesionálnych procesov v tomto prostredí“ (s. 41) Predložený Žeňuchov vý-

JÁN GALLIK

Slovenská kresťanská kultúra

Osudy a osobnosti

skum má za cieľ identifikovať, popri jazykovo, kultúrno, historicky a spoločenskopoliticky rozličných atribútoch príslušných spoločností etník, žijúcich v karpatskom priestore, nepreskúmané horizonty uvedenej priestoru, kde sa podnes „významnou mierou uplatňuje byzantsko-slovanská tradícia so všetkými jej atribútmi“ (s. 45) Poslúžil mu k tomu textový i obrazový materiál, nájdený zväčša na viacerých farách či súkromných zbierkach veriacich, starých aj niekoľko storočí. Taktiež autentické nahrávky starších respondentov slúžia ako dôležitý podklad pri výskume najmä jazykových osobností konkrétneho nárečia. Hľadanie konsenzuálneho východiska pri interpretácii cyrilských rukopisných pamiatok, ktoré tvoria spoločné národné dedičstvo, pričom sa k nemu hlásia všetky etnické spoločnosti v skúmanom regióne, vedú výskumnú skupinu aj k možnosti utvorenia databázy pamiatok byzantskej tradície na Slovensku, dodnes nikde nearchivovaných, čím prispievajú i k záchrane nášho kultúrneho dedičstva.

Motulológ, ako možno nazvať literárneho vedca z Katedry slovenskej literatúry UKF v Nitre Jozefa Brunclíka, skúma vo svojom príspevku spirituálny, ľudský a morálny rozmer poézie i životných postojov nestora a barda slovenskej katolíckej moderny Jána Motulka. Brunclíkov príspevok sa javí ako originálne spracovaný autentický dokument - uvádza mnoho informácií zo súkromného rozhovoru so samotným spisovateľom, pracuje z archívnymi záznamami a autorskými posudkami posudzovateľov jeho básní pred knižným vydaním zbierky - čím súčasnému príjemcovi odkrýva obraz nehoštinej doby pre implementáciu duchovno-kresťanských hodnôt do literatúry tých čias. Okrem toho autor príspevku odhaľuje Motulkovu snahu - v pofebruárovom období i v čase normalizácie - zachovať si v redakcii Katolíckych novín svoju vlastnú tvár a rebríček hodnôt. Tie vždy pramenili v úprimnej výpovedi o sile kresťanskej lásky, o čom svedčia jeho básnické zbierky Čas Herodesa a Zobúdžanie z popola, ktorým len zvláštna milosť Božia umožnila uzrieť svetlo sveta, aby sa natrvalo zapísali do kontextu slovenskej literatúry.

Komplexný obraz o živote a tvorbe, dodnes málo známej osobnosti Fridricha Jozefa Kasanického, predstavuje príspevok Slavomíry Očenášovej-Štrbovej. V ňom dokazuje, že slovenská kultúra stále mnoho dlhuje osobnostiam, ktoré boli vedomé, žiaľ nielen komunistickým politickým systémom, ale aj zo strany Cirkvi, zaznávané. Autorka si je vedomá toho, že spirituálno-reflexívnu literatúru netreba silou-mocou nadhodnocovať, avšak treba pripomenúť, „že tu bola, že je stále prítomná a že v kontexte národnej slovenskej literatúry má svoje miesto a platformu“ (s. 91) Tento argument naplno odráža aj náboženská tvorba evanjelického kňaza Fridricha Jozefa Kasanického, ktorý sa oficiálneho vydania svojich diel nedožil. Očenášová-Štrbová teda vo svojom príspevku poukázala na život a vieru kresťanského intelektuála, ktorý svoje poslanie kráčať po cestách Pána naplnil nielen svojim dielom (zbierky kázni Bez člna na

moři, spomienková próza Uzly života, obsahujúca mnohé filozoficko-teologické myšlienky, dogmatická príručka Verím a vyznávam, básne Rok podtatranskej ženy), ale i svojim kňazským či mimokňazským životom (z dôvodu väznenia a politických perzekúcií musel opustiť funkciu evanjelického farára).

Priznávať miesto tradícii, i tej duchovno-kresťanskej orientovanej, v súčasnej tvorbe slovenských spisovateľov má svoj podstatný zmysel a význam. Dokazuje to i príspevok Marty Kerulovej s názvom Adorovať nepochopiteľne. Predstavuje v ňom vybrané verše Milana Rúfusa (ako básnika prítomnosti) a všima si ich poetologickú i sémantickú spätosť s prvou slovenskou básňou Proglas, a to najmä na podklade Rúfusovej snahy ospravedlniť sa za to, že ľudstvo zastrelilo zmysel poslania otcov. Následne možno z tejto skutočnosti dedukovať podstatu toho, že „súčasná symbolika, obraznosť ani žiadna literárno-komunikačná kompetentnosť“ nezvyšla ex nihilo. (...) A hoci to znie zvláštne, niektorí „vyvolení“ poeti dodnes plynú nadväzujú na stredoveké ponímanie reality a symbolu.“ (s. 116)

Tibor Žilka siahol pre svoj príspevok po námete, vychádzajúcom z dielne literárnych žánrov. Konkrétne pojednáva o funkcii a význame anekdoty ako epického žánru, známeho od antiky cez stredovek až do dnešných čias. Svoju pozornosť však upriamil na tzv. kresťanské anekdoty, ktoré kolovali o úteku pred smrťou významných osobností slovenského kultúrno-spoločenského života (Juraja Kadleca, Andreja Žarnova a Pavla Straussa). Žilka zároveň výrazne oceňuje najmä lekárske anekdoty od Pavla Straussa, ktoré považuje za korenie jeho nevšedných umeleckých diel. V nich sa totiž prejavuje „ako veriaci, ktorý sa po kresťansky vyrovnáva so smrťou“ (s. 127)

K spoznaniu krutej reality života tých, ktorí nám svojou nesmiernou obetou zabezpečili slobodu dnešných čias, nás privádza príspevok Po stopách slobody od dokumentaristu Ondreja Krajňáka z Ústavu pamäti národa. Plní tým jednu z dôležitých úloh, ktorá zodpovedá zverenému poslaniu danej inštitúcie, a to „zverejňovať a prístupňovať informácie z obdobia nacistického a komunistického režimu“ (s. 132) Krajňák enumeratívne uvádza, koľko svedeckých výpovedí bolo nakrútených, pričom zväčša sú to výpovede známych kresťanských intelektuálov, básnikov či umelcov, akými sú napr. Ladislav Záborský, Rudolf Dobiáš, Imrich Kružliak a mnohých ďalších. Prioritou príspevku je však výpoveď Heleny Kordovej, ktorá sa stala korunnou svedkyňou v procese blahorečenia sestry Zdenky Schelingovej. Opisane zločiny, ktoré na Schelingovej napáchali „poskokovia“ vtedajšej komunistickéj vlády, zdôrazňujú dôležitú skutočnosť, a to nezabúdať na výčiny totalitných ideológií. Preto Krajňák zdôraznil, že mu záleží na tom, aby „zaznamenané svedectvá ostali zachované aj pre budúcu generáciu“ (s. 135), na čom pracuje aj v rámci nakrúcania dokumentárnych filmov, ktoré odvysielala verejnoprávna Slovenská televízia i komerčná TV JOJ.

„Treba povyšovať to, čo človeka po-

vznáša - a nie degraduje.“ (s. 146) To sú záverečné slová, ktoré vyslovila vo svojom príspevku Fenomén mučenicstva v drámach Karola Horáka univerzitná profesorka Marta Žilková. Autorka sa vo svojej dlhoročnej praxi primárne venuje práve oblasti dramatickej tvorby, ktorá je popri poézii a próze, bežnému príjemcovi menej známa. I preto možno výrazne oceniť Žilkovej snahu recepčne a interpretačne predstaviť daný žáner i v spektre zobrazenia kresťanskej tematiky, známy len úzkemu kruhu recipientov. Podstatu príspevku tvorí analýza rozhlasových hier (Svedectvo krvi a Pretrhnuté osídla) slovenského dramatického autora Karola Horáka. Žilková si okrem tematiky mučenicstva, zobrazujúcej osudy troch košických mučeníkov či prvej slovenskej blahoslavennej Zdenky Schelingovej, predovšetkým všima koncepciu rozhlasového stvárnenia Horákových hier príslušnými realizátormi týchto dramatičiek. Vyčíta im nepochopenie autorského zámeru, čo malo za dôsledok nie príliš presvedčivé stvárnenie, najmä čo sa týka hry Pretrhnuté osídla. Oceňuje však snahu realizátorov prijať a prezentovať žáner, ktorý v príliš skomercializovanej dobe nemá široký okruh prijímateľov. Zároveň motiv mučenicstva a jeho umeleckú realizáciu podrobila kritickému hodnoteniu na osi súčasná filmová produkcia (Gibsonov film Umučenie Krista) a ďalšie pokusy umelecky zobrazit' daný fenomén.

Zborník napokon uzatvára príspevok Evy Kapsovej s názvom Nové podoby obrazov s kresťanskými motívami. Autorka interpretačne zdokumentovala (svojou štúdiou i bohatou obrazovou prílohou) súčasnú problematiku kresťanského umenia cez prizmu diel výtvarníkov Františka Chudobu, Veroniky Noemi Nygard, Doroty Sádovskej, Kamila Irba, Petra Bartoša, Matúša Lányiho a Ignáca Kasana. U každého výtvarníka eviduje svojský, originálny a špecifický spôsob stvárnenia kresťanskej témy, zväčša odkazujúcej na biblické texty či znázomenia svätých, pričom oceňuje ich kvalitu i napriek tomu, že náboženské „témy nie sú v tvorbe mladých súčasných autorov veľmi frekventované“ (s. 152) Podľa Kapsovej je potrebné reflektovať danú tvorbu, pretože sa dokáže vyjadrovať novým, konceptuálnym jazykom, čím môže zapôsobiť nielen v rámci „diskurzívnej kresťanskej kultúry, ale formatívne (v intencii kresťanskej misie) môže prekračovať jej rámec - byť posolstvom za hranicami kresťanského spoločenstva“ (s. 165)

Výpovedná hodnota príspevkov, zaradených do zborníka Slovenská kresťanská kultúra (Osudy a osobnosti) i s priloženým CD nosičom, obsahujúcim obrazové i zvukové prílohy k prezentovaným témam, bezpochyby zdôrazňuje, že v odkrývaní nie tak dávnej minulosti slovenskej kultúrnej a literárnej sféry, možno naďalej pokračovať. Nejde predovšetkým len o uchovávanie kultúrneho a literárneho bohatstva pre budúce generácie, ale i o snahu zostať verný odkazu, ktorý zakotvil do preambuly zákona o Ústave pamäti národa jeho zakladateľ Ján Langoš, citovaný v príspevku Ondreja Krajňáka s názvom Po stopách slobody: „Ten, kto nepozná svoju minulosť, je odsúdený ju opakovať.“ (s. 135)

„Citopis“ Trnavy

Trnava dostala koncom roka 2010 vianočný darček nielen prvým zväzkom svojej dlhoočakávanej monografie, ale aj najnovšou básnickou zbierkou Karola Kapellera Dotyky s Trnavou.

Univerzitný profesor Karol Kapeller v odbore anatómia, histológia a embryológia neopakovateľným spôsobom sebe vlastným dokázal ich využit' aj v poézii, ba túto zbierku by som sa odvážila priamo nazvať „anatómia lásky“. Alebo diagnóza lásky? V každom prípade ide o nevšedné vyznanie mestu jeho srdca: „Ja, Karol Kapeller, cítim, ako rád mám Trnavu a jej okolie, a teda viem, prečo o nej kladiem na biely papier veniec svojich veršov (...) Moje dotyky s Trnavou sú láskyplné a nežné. Ak sa mi vydarí pekný verš, krásne spojenie, poteší sa moje srdce.“ (Prečo rád píšem o Trnave) Tých vydarených pekných veršov a krásnych spojení je v zbierke dosť, aby potešili nielen autorovo srdce, ale všetkých, čo majú taktiež Trnavu radi.

V zbierke sú zaradené aj niektoré „trnavské“ básne už z predchádzajúcich zbierok (V rodisku lásky zrodená, 2000; Druhým dychom, 2003; Pod mikroskopom duše, 2005; Krásne je žiť, 2008; Poézia a medicína, 2009), takže som sa s nimi zväčša ako s dobrými známymi, ale opäť ma „rozozneli“ napríklad verše z básne Veže Trnavy pôsobivým a verným „odpočutím“ ich zvonov: „Bim-bam, bim-bam - ó du, bim... / Motýle spevné zvonov námestia / zvonivým letom holubím / okolo hlavy veršom šelestia.“

Ale zbierka je skutočnou anatómiou „genia loci“ cez zduchovenie trnavskej histórie v básniach: Trnavské hradby, Trnavské hradby aj bez hradu sú hrad, Kostol sv. Mikuláša, Trnavská mestská veža, Čaro Trnavy, Petrovi Pázmaňovi, Pri súsoší Antona Bernoláka, Gymnázium Jána Hollého v Trnave, prsto - ako vyznáva v básni - „Očaria ma tu chrým, ich vežatosť odveka, / no všetko hladká ma, keď dušou preteká. / Milujem vody, polia i zlato plodnej úrody, / mám radosť z radosť, / ktorá sa v duši urodí.“ (Trnave)

A skutočne k Trnave patrí aj jej „zlato plodnej úrody“, jej rovina, a v nej ako kuriatka dediny dotvárajúce svojráz celého kraja, v ktorom je Trnava ako srdce v zvone. A preto aj o nich je Kapellerov Citový zemeopis: jeho rodisko Cheltnica (V rodisku lásky zrodená), Dechtice, Mám rád aj Nižnú, Kátlovské impresie, Pozdrav do Dolného Lopašova, Lančársky horný kostol, ale aj priam literárno-historicko-medicínska báseň Ján Hollý na Dobrej Vode, resp. Básnici trnavskej roviny, ale vysokú výpovednú hodnotu majú už názvy častí zbierky: I. Literárna gymnastika gymnastu; II. Aj z veži sneží; III. Klady základov; IV. Trnavská trnava-vrma; V. Súkolie Trnavy a okolia (Citový zemeopis); Rozlúčka s rodným krajom.

Treba podotknúť, že Karol Kapeller umne povpľetal do „venca básni“ aj prózy, ktoré sú však citových nábojom poézie veľmi blízke, hoci básňami v próze by som sa ich neodvážila nazvať: ich cieľ je svojim spôsobom („citopisom“) náučny: Prečo rád píšem o Trnave, O askétovi Františkovi alebo ako ďaleko je z Cheltnice do Thesaloník. V prvú septembrovú sobotu, Za tú našu trnavačinu - a osobitne treba uviesť Laudatio (trnavskému gymnastovi, dnes akademickému sochárovi, maliarovi a architektovi Štefanovi Belohradskému). Belohradského kresby ako ilustrácie sú skutočne ozdoba zbierky, ako naznačil aj autor: „Výtvyry tohto majstra kresby vibrujú medzi výtvarným umením, hudbou a poeziou.“

A na záver recenzie o zbierke - vyznaní lásky Trnave - sa priam žiadajú citovať posledné verše prvej básne Trnave: Ako vták svoje hniezdo mám toto mesto rád, / - spomienok prepekne prival a citov vodopád - / stále je pre mňa milienka i dobrá mať, / z radu miest sveta, vždy sa mi bude vynímať. Trnava skutočne dostala pekný darček.

EVA FORDINÁLOVÁ

Vyhlásenie predsedu Matice slovenskej k novele zákona o používaní jazykov národnostných menšín

Matica slovenská, jediná ustanovizeň Slovenskej republiky, ktorá môže a chce spájať záujmy všetkých občanov zisťuje a konštatuje, že slovenská verejnosť zápasí v súčasnosti s vážnymi sociálnymi a spoločenskými problémami súvisiacimi s hospodárskou krízou, ako aj s celkovým spoločenským ovzduším. Preto očakáva, že príslušné štátne orgány budú venovať náležitú pozornosť riešeniu takých problémov, ako je nezamestnanosť, neúmerň rast cien, ale aj značné regionálne rozdiely v životnej úrovni, ktoré dopadajú predovšetkým na územia, kde žijú naše národnostné menšiny. Preto s počúvaním sledujeme prípravu novelizácie zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín v znení zákona č. 318/2009 Z. z. v skrátanom konaní. Táto nezvyčajná a nepodstatná rýchlosť vedie Maticu slovenskú k vyjadreniu zásadného stanoviska. Platný zákon o používaní jazykov ná-

rodnostných menšín spĺňa všetky relevantné medzinárodné normy a kritériá a je organickou súčasťou celej legislatívy Slovenskej republiky. Predložený návrh zmien a úprav zákona o používaní jazykov národnostných menšín, zníženie hranice používania jazykov menšín z 20 na 15 percent, ale aj ďalšie navrhované ustanovenia meniace možnosť používania jazyka menšiny na povinnosť podliehajúcu sankciám, nelenže obracia naruby platnú legislatívu Slovenskej republiky, ale povedie k nárastu administratívnych nárokov na orgány štátnej správy i samosprávy a vo svojich dôsledkoch môže viesť k dezintegrácii občanov Slovenska. Preto ho považujeme za zbytočný a škodlivý.

V Martine 24. februára 2011

MARIÁN TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Strmeň, Karol. Návštevy. Antológia svetovej lyriky. Matica slovenská, Martin: 2008

Áká je motivácia toho, komu sa už počas života podarí vytvoriť geniálne dielo; že nezastane, ale pokračuje v práci? Áká je motivácia toho, kto sám dokonalo vládne slovu; že sa stará a vŕcne zaujíma o písomníctvo druhých? Áká je motivácia toho, kto si už vyslúžil vykúpenie pre vlastnú dušu; že mu záleží na milosti pre ostatných? Nuž taká. Áká sila poháňa žiť a tvoriť tých, ktorí si uvedomujú hĺbku života. Nuž taká. Čo sa volá vo vzťahu k blížnym neustále milosrdenstvo a vo vzťahu k práci neustála služba. Nuž taká. Čo sa volá logos a už to nie je len slovo, zmysel, rozum. Už je to iný logos. Slovo - život a teda Slovo - čin.

Takto som chcela aspoň skromne naznačiť čosi o poslaní básnika prostredníctvom Karola Strmeňa (vl. menom K. Bekényi; 1921, Palárikovo - 1994, Cleveland), ktorý veľmi dobre ovládal tajomstvo Slova a slova a jazyky a literatúry mnohých národov. Jeho prienik do tkanív poézie bol taký hlboký, že jej rôzne prvky, od antickej cez čínsku, blízkovýchodnú až po surrealizmus, dokázal premietat' do vlastného diela. Výber zo Strmeňovej prekladateľskej činnosti zo svetovej poézie vyšiel pod názvom *Návštevy* v Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda v Ríme v roku 1972. Sprevedzal ho vynikajúci predslov G. Zvonického. No až v roku 2008 nám toto vyše päťstoročné dielo sprístupnila Matica slovenská, v novom vydaní s ilustráciou Jozefa Čigera Hronského. Knihu uzatvára doslov J. M. Rydla a rozhovor s autorom z roku 1992.

V Strmeňovom diele nájdeme preklady z vyše 22 jazykov. Zoradené sú chronologicky, od kráľa Dávida až po amerického poeta R. Lowella. Strmeň sa tu ukázal ako nevidaný znalec básnictva, keď sa mu podarilo skomponovať opus, v ktorom do slovenskej literatúry priniesol mená, aké dovtedy náš umelecký preklad nepoznal. Spomeňme len afrických básnikov zo Senegalu či Réunion, tasnánskeho autora Ch. Kocha alebo hymny Sv. Jána z Kríža, Sv. Bonaventúra, Sv. Ambróza, Sv. Františka z Assisi či sv. Hildegardy von Bingen. Ak k tomu priložíme unikátne preklady čínskej a japonskej poézie, kde uplatnil svoju „licenciu poetickú“ až tak, že obohatil japonskú poéziu o rým; vidíme a padáme na kolená, aký monument pred nami stojí. „Moji Čiňania by sa neraz mohli vzdať rýmu bez ochudobnenia, ale moji Japonci bez občasného rýmu by vyzerali trochu hlúpo.“ píše o preklade ázijských literatúr, „Tieto dva národy majú nielen reč a poetiku, ktoré sú nám ďaleké, ale aj svoj osobitý myšlienkový a vyjadrovací spôsob, preto preklady z nich sú háklivo závislosťou a ťažkým podujatím, najmä ak si k tomu uvedomíme ohraničenosť našej reči.“ Karol Strmeň priravnával preklad básne k obráteniu dýky proti sebe alebo k letu s pristrihnutými krídlami. Nazýval to službou, do ktorej sa básnik: „prihlásil koniec koncov sám, s jasným poznaním dobrého i zlého, (...) kde sa musí, a predsa nesmie spoliehať na svoje osobné klady.“

Ákou je teda hanbou, že sa toto unikátne dielo dostáva k slovenskému čitateľovi až s takmer štyridsaťročným oneskorením a že sa jeho autorovi nedostáva poety, aká mu právom patrí. Pozrime sa len na preklad básne od Li Tchaj-po *Vyprevádzanie priateľa*: „Štvrť severná a za ňou hory siné,/ východná brána: rieka zbelela./ Lúčime sa a spred očí nám pláva/ jediný jeden listok kyseľa. // V srdci mi budeš ako súmrak pestrý, / jak chmára, čo sa cezeň plavila./ Zďaleka kývaš, ešte raz ťa vidím:/ vzpína sa, erdží moja kobyľa.“ Alebo na toto majstrovstvo hymnickej piesne *Stabat Mater* s prvými dvoma trojveršiami vypožičanými od J. Silana, pre porovnanie uvádzam aspoň úryvok s latinským originálom:

Navštívenie

„*Stála Matka bolestivá pod krížom jak slza živá pri Synovej poprave,*

v duši smutne, žalostiacej cítiac vnikat' stále viacej meča ostrie meravé.

Áká smutná, ubolená bola preblahoslavená matka Vykupiteľa!

Kolko sa len nakvílila, našialila Matka milá, keď ho trpieť videla!

Kto sa kedy plaču zdrží, nech tak vidí, aké slzy prelievala pod krížom?

Kto by nemal srdca pre ňu, nech ju vidí utrápenú znášat' muky s Ježišom?“

Stabat mater dolorosa Iuxta crucem lacrimosa, Dum pendebat filius;

Cuius animam gementem, Contristantem et dolentem Pertransivit gladius.

O quam tristis et afflicta Fuit illa benedicta Mater unigeniti!

Quae maerebat et dolebat, Et tremebat, dum videbat Nati poenas incliti.

Quis est homo qui non fleret, Matrem Christi si videret In tanto supplicio?

Quis non posset contristari, Piam matrem contemplari Dolentem cum filio?

K. Strmeň vdýchol novú dušu známym hymnám (Veni, Sancte Spiritus), antickej poézii (Sapfo, Anakreón, Pindaros, Horatius, Tiberianus...), celkom novo oživil diela Danteho, Petrarca, G. de la Vega, L. de Góngora, Shakespeara, Goetheho či Puškina. Korunu jeho diela sú preklady francúzskej poézie.

Z knihy *Návštevy* môže čerpať aj náš literárny svet. Obsah totiž sprevádzajú výstižné komentáre k autorom, ktoré Strmeň nazýva „vignety“. Tieto vignety sú celkom neobvyklými niekoľkovetovými charakteristikami básnikov, mnohých v našich končinách málo známych, pri niektorých podáva rady na nový prístup k ich poézii. Napr.: „Vták ohnivák chorvátskej poézie“ (T. Ujević), „Krčmery rumunskej poézie“ (N. Crainic), „Konzervátor americkej prírody, keď bolo smiešne, že ju chce niekto konzervovať... Jeho Walden by bolo treba preložiť do slovenčiny s nenáročným, dobre informovaným komentárom.“ (H. D. Thoreau), „Vždy sa tváril, že je múdrejší aj od svojich múdrych čitateľov.“ (W. H. Auden), „Vymyslel si svoju prírodu, v nenáročnom verši ju zapísal akoby zo sna a až po jeho smrti sme sa dozvedeli, že to bolo svetlo, aké vidno len z tóne benediktínskych kláštorov.“ (J. Follain), „Dobre ho charakterizuje Beniak: ani tribún, ani héro, básnik - rytec, ktorý je aj básnikom - estétom.“ (M. Babiš), „Neviem, prečo Chorváti vždy hovoria o ňom ako o 'starom' Matošovi, zasluži si krajší epitet.“ (A. G. Matoš), „Z literatúry ho ako veľkého básnika vyhodila generácia, ktorá bola prinadšená a príhlúpa, aby ho mohla pochopiť... Klopstock je, nemýľme sa, neraz veľký, prorocký básnik.“ (F. G. Klopstock), „Zlý

študent, zlodej, tulák, básnik... a keď myslí na svoju mamičku alebo na Šibenicu, ožije v ňom zbožné dieťa stredoveku.“ (F. Villon), „Sám si zhmul život do klasickej vety: 'Mali ma za génia, a bol som biedna sirota.'... Napokon sa hodil pod vlak. Nejedem aj popredný básnik vyzerá pri ňom ako prázdny snob.“ (J. Attila) A takto by sa dalo pokračovať donekonečna.

Antológia svetovej poézie *Návštevy* nám vlastne dáva odpoveď, čo je poézia a aká by mala byť. Básne od kráľa Dávida až po súčasnosť sú totiž skrz - naskrz naplnené vzťahom k transcendentnému. Čítame jasný odkaz: každá poézia je poéziou duchovnou.

Nuž ale tak je to. Len smädný pozná pravú hodnotu vody, len ozaj smädný ju dokáže vnímať ako kráľovnú života. A tak len ten, kto ozaj prechádza cez hľušinu dnešných čias; v nej vidí svietiť poklady a dokáže sa prstami ako najväčnejšieho hodvábu dotýkať Návštev Karola Strmeňa a plesat': „Ved' on preložil Dávida! Dávida!“ A listovať ďalej v tejto knihe ako v kaleidoskope, do ktorého sa vliala najlepšia poézia sveta - a zasnúť nad tým, kto je to básnik a kto je to prekladateľ.

Človek by možno nemusel niekoľko rokov čítať nič iné, len pomaly po kúskoch čerpať zo Strmeňových Návštev a premýšľať nad nimi. A potom zasnúť nad tým, čo je to poézia a aká je slovenská poézia nesmierna, ako si nájde cestu cez všetku ľudskú márnomyseľnosť a žaláre.

Výber z jedinečného prekladateľského diela nazval autor skromne - *Návštevy*. Môžeme ich teda chápať ako naše návštevy do poézie alebo aj ako návštevy druhých bratov - básnikov, keď sa objavili v tvorivej chvíli u K. Strmeňa. A možno by sa našiel ešte jeden význam. Navštívenie. Dar Duchu svätého básnikovi, keď pracoval na svojom veľkolepom diele.

Strmeňove *Návštevy* začínajú 22. zalmom „Pán je môj pastier, nechýba mi nič“. A to je vlastne aj začiatok naozajstného duchovného života, keď je láska k Bohu zmyslom každej činnosti. Keď človek ani nemôže mať úzkosť, krivdu, nedôverčivosť či hnev. „A to je láska? Áno, už len láska.“ Tak napokon sám autor nazval jeden z cyklov svojich básní.

A tak v dnešnej dobe, keď sa propaguje model úspešného pracovitého a nikomu neškodiaceho človeka - ktorý nepotrebuje Boha a ani nemá dôvod vzdávať sa svojho pohodlia, je poézia výkrikom, ako veľmi potrebujeme zákon a bolesť. A ako veľmi potrebujeme Karola Strmeňa. V časoch, keď sme my sami ako poblúdené dostihové kone, ktoré zabudli na to, že majú strmeňa.

KATARINA DŽUNKOVÁ

Minirecenzie

F. M. Dostojevskij: Strýčkov sen Bratislava, Vydavateľstvo Kunder 1997

Ruský spisovateľ Fiodor Michajlovič Dostojevskij (1821 - 1881) výrazne ovplyvnil vývin svetovej literatúry. Deviateho februára uplynulo 130 rokov od jeho úmrtia. Najvýznamnejšie sú Dostojevského veľké románové skladby: *Zločin a trest*, *Idiot*, *Diablol posadnutí* a *Bratia Karamazovci*. Viacerí čitatelia priradujú k tejto štvorici ešte román *Výrastok*. Ale aj ďalšie a (rozsahom) menšie diela tohto veľkého umelca stoja za pozornosť. Jedným z nich je próza *Strýčkov sen*, vydaná prvýkrát v roku 1859; recenzované slovenské vydanie máme v preklade Viery Hegerovej.

Novela prináša zábavný až groteskný, no zároveň trpký (a brilantne napísaný) príbeh o ľudoch s meštiackou mentalitou a malomeštiackymi spôsobmi. Vypovedá o pretváraní i samolibosti a kriticky poukazuje na prehnatú túžbu po majetku a spoločenskej prestíži. V tomto diele fakticky niet kladnej postavy, autor mu dal charakter ostrej satiry s ironickým podtónom.

O Dostojevského diele sa popísalo všeličo. Hoci azda nikto nepochybuje o umeleckom význame a myšlienkovom bohatstve, názory na jeho ideové zameranie sa rôznia. V súvislosti s tým sa stretáme aj s pokusmi demonizovať samotného autora. Preto je užitočné prečítať si (na obálke knihy) vyznanie spisovateľovej manželky Anny G. Dostojevskej: „Ako žena, ktorá s Dostojevským prežila štrnásť rokov, pokladám za svoju osobnú povinnosť vydať svedectvo o jeho bezmedznej добрote. Nezahrnoval ňou len svojich najbližších, ale zostávalo mu jej dosť pre všetkých, o ktorých nešťastí, neúspechu alebo biede sa dopočul...“

F. M. Dostojevskij: Poníženi a potupeni Bratislava, Ikar 2006

Dostojevskij napísal tento román krátko po svojom návrate z takmer desaťročného nedobrovoľného pobytu na Sibíri (nútené práce, vojenská služba, vyhnanstvo). Podľa staršieho prekladu do slovenčiny mal názov *Poníženi a urazení*. V novšom preklade Ruženy Dúbravovej nastala zmena názvu na *Poníženi a potupeni*. Podľa edičnej poznámky k recenzovanému vydaniu tak došlo k náprave posunu, ktorý zrejme vyplynul z nepochopenia významového rozdielu medzi slovami „obida“ (urážka) a „oskorbenie“ (potupa, zhanobenie).

Román čiastočne nadväzuje na odkaz romantickej literatúry, ale zároveň nesie typické znaky Dostojevského realizmu. Jeho obsahové a umelecké kvality sú nesporné a poukazujú na genialitu autora, ktorý bol v čase písania tohto textu na prahu svojej tvorivej zrelosti.

Dej je vyzroprávaný formou spomienok hlavného hrdinu, ktorý má autobiografické črty. Kniha má silný dramatický náboj. Navodzuje obraz sociálnych protikladov a tragického ľudského vzťahu na pozadí neustáleho zápasu dobra a zla. Je to román o nespravodlivosti a potrebe odpustenia. Dostojevskij v ňom ukázal horšiu i lepšiu podobu sveta, pričom vyzdvihol postoj, podľa ktorého súcitiť nie je prejavom slabosti, ale veľkodušnosti.

F. M. Dostojevskij: Večný manžel Bratislava, Ikar 2004

V novele *Večný manžel* autor rozohral psychologickú drámu založenú na vzťahovom trojuholníku. Až po smrti svojej ženy sa „večný manžel“ dozvedá o jej nevere. Je to človek so slabou vôľou, schopný žiť len po boku dominantného partnera. Oproti nemu stojí nepochybne sebavedomý, no duševne nevyrovnaný bývalý milenec jeho manželky.

Na jednej strane sklamanie, pomstychtivosť, falošnosť, na strane druhej sebaklam, povrchnosť a ľahotárstvo. V Dostojevského podaní z toho vzišiel silný príbeh s tragikomickými prvkami, prenikavá sonda do hlbín ľudskej duše. Dielo má niekoľko významových rovín, je kompozične vyvážené a umelecky účinné. Preklad do slovenčiny zabezpečila Anna Kostolanská.

Fiodor Michajlovič Dostojevskij nepochybne patrí k najväčším spisovateľom všetkých čias. Každý jeho beletristický text má osobitú myšlienkovú a estetickú hodnotu. Vo svojej tvorbe hľadal odpovede na základné otázky ľudského bytia. Programovo odkrýval tajomstvo človeka. Hoci často a presvedčivo zobrazoval zlo, biedu a nespravodlivosť, vždy tak činil s túžbou po dobre... Na tmavom pozadí viac vyniká aj maličké svetielko viery, nádeje a lásky.

JÁN MARŠÁLEK

Zomrel významný a populárny spisovateľ Laco Zrubec

Ladislav Zrubec (4. 10. 1931 Šurany - 25. 2. 2011 Nitra), popredný autor literatúry faktu, prozaik, publicista, člen Spolku slovenských spisovateľov. Pôsobil ako redaktor viacerých renomovaných periodík, predovšetkým týždenníka *Život* (1972 - 96). Ťažisko jeho tvorby predstavujú knižné tituly, ktorými približoval čitateľom slovenské dejiny - najmä prostredníctvom významných historických postáv. O výsledky archeologických výskumov sa opieral v dielach *Poklady zeme* (1986). Román *Gýmieský hárem* (1990) reflektuje príbeh šľachtického rodu Forgáčovcov. Kolekcia básní *Päť prstov* (1991) obsahuje selekciu veršov uverejňovaných v periodickej tlači. Román *Žofia Bosniaková* (1991) zachytáva osud legendárnej rodáčky zo Šurian. Nasledovali knihy - *Osobnosti našej minulosti od najstarších čias po 16. storočie* (1991), *Prvý známy bol Pribina* (1994), *Staronitrianske tragédie* (1995), *Dejiny neprebádateľnej Radavy* (1997), *Vykopaná pravda* (1997, spolu s L. Ťažkým), *Starý kocúr* (1998), *Hanba* (1999), *Slávní Slováci sveta* (2000), *Posledný hriech, Meditácie, Mohamedán z Ďarmót (všetky 2001)*, *Zlomený sen* (2002), *Krajujevska vzbura, Posledný súboj (obe 2003)*, *Hrušovské Truhlice, Salaše naše (obe 2004)*, *Ranil ženy, Staroslovenské tragédie (obe 2005)*, *Posledný hrdina* (2006) *Tajomstvo dotykov* (2007), *Kontesa Lia, Zomrel na dvakrát (obe 2008)*. Autor antológií divadelných humoresiek *Rozbité okná* (1962, 1963), *Sedem pádov* (1963, 1964), televíznej drámy *Rozvod* (1972), mnohých scénárov televíznych dokumentárnych diel venovaných historickým témam. Podieľal sa na zostavení 10 ročníkov literárnych *Almanachov Nitra*. V roku 2006 Spolok slovenských spisovateľov a Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre usporiadali vedecký *Život* a dielo Laca Zrubca, z ktorého vyšiel rovnomenný zborník. Kniha produktívneho spisovateľa Laca Zrubca si nielen získala nevedný čitateľský záujem svojou komplexnou prítlačivosťou, ale majú aj vysokú hodnotu v rovine literárnych výrazových prostriedkov a v rámci popularizácie dôležitých vedeckých poznatkov.

PAVOL JANÍK

tajomník Spolku slovenských spisovateľov

(Dokončenie z 1. strany)

V jednom však bol človek sám roztavený, spálený bolesťou a rozžeravený utrpením, vtavený do svojho bytia. Všetko, čo malo podobu „mat“ sa rozplynulo. V čarodejníckom kotli obkľučujúcich bitiek, v protiteckých krytoch a koncentračných táborech poznal človek pravdu, že rozhodujúcim vo všetkom, aj v jednotlivostiach je on sám. Čo je však človek? „Je to bytosť, ktorá vždy rozhoduje. A rozhoduje vždy znova, čím je, čím v najbližšom okamihu bude,“ hovorí Viktor E. Frankl. Človek je, ako to povedal Karl Jaspers, „rozhodujúce sa“ bytie, ktoré má možnosť „stať sa iným“. Človek je orientovaný na zmysel. Neusiluje sa o slasť, ale o hodnoty. Otvárame sa pravde, ktorá sa ponúka nášmu rozumu, ako hodnote, ktorá obohacuje, prehľbuje a zdokonaľuje náš duchovný život. Je to hodnota v oblasti poznania, hodnota intelektuálna. Podobne je to s inými hodnotami či oblasťami hodnôt, s hodnotami estetickými, umeleckými a všeobecne kultúrnymi, tie všetky obohacujú a naplňujú náš vnútorný život. Hodnota, ktorá je prijímaná pre ňu samu, má preto obohacujúci, zdokonaľujúci účinok na toho, kto dáva „oceňujúcu odpoveď“. Obohatenie hodnotou v oblasti duchovne - personálnych, mravných hodnôt, však získavam len vtedy, keď pri realizácii hodnotového správania túto hodnotu neprijímam kvôli sebe, ale kvôli nej, keď teda dávam výlučne oceňujúcu odpoveď (E. Coreth).

DEŠTRUKTÍVNA KREATIVITA

Kým je existencia človeka v jeho bežnom živote jednoducho samozrejmosťou, nepotrebuje žiadnu hlbšiu sebareflexiu a analýzu vlastnej existencie. Keď však do jeho života vstúpi neočakávané udalosti, stráca náhle jeho existencia jednoduchosť a samozrejmosť. Životné udalosti týkajúce sa jednotlivca, aj udalosti globálne, nikdy nie sú bezvýznamné. Postupný osobnostný rozvoj človeka je úzko spätý so skutočnosťami v jeho živote, stretávaniami a rozhovormi a tak isto aj s jeho myslením (M. Raban). To, čo máme v sebe vedome uložené, možno najlepšie rozpoznať v situáciách krízy. Kríza a chaos hrali dôležitú úlohu v hĺbkovej analýze Karla G. Junga. „Práve v najneočakávanejších a najhrozivejších chvíľach, kedy víťazí chaos, je nám odhalený hlbší zmysel“, píše Jung. Body zlomu boli pre neho často tým, na čom staval. Kríza prichádza, aby nám niečo nové poodhalila, preto by sme nemali tento signál ignorovať, myslí si Tomáš Sedláček. Jung videl v kríze varujúci a burčujúci signál, naliehavú výzvu opustiť budovanie vonkajšieho domu svojho života (svoju „personu“) a zosťupiť do hĺbky, k jeho základom. Na rozdiel od Freuda tam Jung neočakáva len tmavú pivnicu, preplnenú vytesneným odpadom, ale životodarný prúd podzemnej rieky, po ktorej sa hĺbkami „koléktivného nevedomia“ môžeme plaviť k tým najvzácnnejším pokladom: preto každá kríza je šanca (T. Halík). Sila často skryje pravú podstatu, kým slabosť nám ju odhalí. Kríza ja náš ľudský údol a závisí len od nás, koľko z nej načerpáme znamení, poučenie a nakoniec novej energie. Tejto krízovej energie by sme sa nemali vzdávať, upozorňuje Sedláček. „Bez útrap sa nezmení nič, tým menej ľudská prirodzenosť“ (C. G. Jung). Ako príklad nám môže slúžiť existenciálna analýza Franklovoho života v jeho myšlienkach a medzných (hraničných) situáciách života. Po vpáde

nemeckého wehrmachtu do Rakúska došlo k neľudskému prenasledovaniu židovského národa, ku ktorému Frankl patrila pôvodom a náboženským presvedčením. Franklovo vnútro bolo rozpoltené dilemou: utiecť, alebo zostať. Po rôznych ťažkostiach konečne získal vízum, ktoré mu dovoľovalo emigrovať do Spojených štátov. V jednom živom sne sa mu zdalo, že sa rozhodol zjednotiť s obeťami (E. Fizzotti). Mal pocit, že musí niečorobiť: bolo by podstatne dôležitejšie pôsobiť ako psychoterapeut v koncentračnom tábore ako byť jedným z chránených amerických psychiatrov žijúcich v blahobyte? V dôsledku toho nadobudol Frankl presvedčenie, že týmto snom dostal výzvu od Boha. To Franklovi stačilo k rozhodnutiu zostať v Rakúsku a americké vízum nechal prepadnúť. Bol postupne internovaný v rôznych koncentračných táborech, kde nadarmo

je pred tebou, cítiš, ako tvoj duch preráža tú šedivosť, ktorá ťa obklopuje, a v tomto poslednom vypätí cítiš, ako tvoj duch preniká nad celý tento bezútešný a nezmyselný svet von a tebe na tvoje posledné otázky o poslednom zmysle odkiaľsi prichádza víťazné „Áno!“ (porov. Jób). Po naliehavom hľadaní zmyslu sa dostaví nové svetlo nádeje. „A v tomto okamihu sa rozsvieti svetlo v okne vzdialeného statku, ktorý stojí na horizonte ako kulisa uprostred všetkej tej bezútešnej šedivosti prebúdajúceho sa bavorského rána, - „et lux in tenebris lucet“ - a svetlo v tmách svietí“ (Jn 1,5). Vnútorná prítomnosť Franklovej ženy nie je nutne spojená s dajakou zjavnou podobou, ale s najvyššou intenzívnou symbolickou prírodných fenoménov. „Stále viac cítiš jej prítomnosť, cítiš: ona je tu. Máš dojem, že sa jej môžeš dotknúť, (...) Veľmi silne ťa zachváti pocit:

vala silu a smer až po (...) krízu“, konštatuje Halík. Temná noc očisťuje, učí sv. Ján z Kríža, mystik Karmelu. Franklova kľúčová skúsenosť z pobytu v koncentračnom tábore poskytila duchovný základ jeho duchovne - psychoterapeutickej metóde. Jeho metóda existenciálnej analýzy, ktorá je používaná v celom psychoterapeutickom svete, si preto vyslúžila názov Tretia viedenská škola (M. Raban).

JEŽIŠ - LIEČITEĽ

Súčasná doba je oslobodzujúca aj frustrujúca, fascinujúca a hrozivá. Vznikajú nové formy zraniteľnosti (T. H. Eriksen). Ježiš bol nepochybne skúsený terapeut: vedel ako pristupovať ku konkrétnym jedincem, hovorí Anselm Grün. Všetky choroby, ktoré uzdravil je možné zaradiť medzi psychosomatické. Podieľa sa na nich aj psychika človeka. Slepota často sú-

Vstaň, vezmi si lôžko a choď domov“ (Mk 2,11). Ochrvnutý je pripútaný k lôžku svojim strachom, je spútaný a zablokovaný. Ježiš s ním liečiteľsky nič nerobí, ale obracia sa na neho s výzvou. Svojím slovom ho konfrontuje s jeho vôľou a vlastnými silami: „Dokážeš stáť, len to skús a uvidíš, že to pôjde.“ A potom si má vziať a odniesť svoje lôžko - znamenie doterajšej neistoty, spútanosti a ochrvnutia. Rád by vstal, len keby vedel, že odteraz môže vystupovať s istotou. Ježiš však na neho kladie nárok, aby vstal a išiel svojou cestou práve so svojou neistotou a zablokovaním, hovorí Grün a dodáva: „Ako liečiteľ na seba nepreberá celú zodpovednosť, ale prebúda v chorom vedomie, že aj sám dokáže pre seba niečo urobiť, a posilňuje v ňom vôľu, aby odteraz nehľadal u druhých len vinu za svoju chorobu, ale aj pomoc, a aby dokázal prijať svoj diel zodpovednosti za seba samého.“

Na záver si dajme niekoľko otázok pre náš život: „Ktoré miesta v sebe vnímame ako malomocné, neznesiteľné? V čom nedokážeme prijať samých seba? Čo nás zväzuje a blokuje? V čom narážame na svoje „skryté chyby“? Predložme svoje malomocenstvo, ochrvnutie, slepotu a vyčerpanie Ježišovi a hovorme s ním o svojich chorobách. Čo nás pritom napadne? Kde by sa mohli skrývať príčiny nášho súčasného stavu? V tom, čo kedysi Ježiš konal, dnes pokračujú lekári a psychológovia. Všetkým, ktorí v neho uverili, daroval Ježiš ducha uzdravenia. Aj my môžeme prinášať druhým uzdravenie: napriamovať zhrbených a prijímať tých, ktorí odmietajú samých seba. Všimajme si, kde sme dnes so svojimi schopnosťami zadaní o uzdravenie. Pôsobíme blahodárne, alebo z nás vychádza trpkosť a depresivita? Dajme si pozor na to, čo z nás vychádza!“

LITERATÚRA

- Coreth, E.: Co je človek? Základy filozofickej antropologie. Praha: Zvon, 1994, s. 9-11, 108-109.
- Erikson, T. H.: Tyranie okamžiku. Rychlý a pomalý čas v informačnom věku. Brno: Nakladatelství Doplněk, 2009, s. 34.
- Fizzotti, E.: La logoterapia di Frankl, Rizzoli, Milano 1974, s. 25-27, 32. In: Raban, M.: Duchovní smysl člověka dnes. Od objektivního k existenciálnímu a věčnému. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 89, 91.
- Frankl, V. E.: Die Sinnfrage in der Logotherapie, s. 162. In: Raban, M.: Duchovní smysl člověka dnes. Od objektivního k existenciálnímu a věčnému. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 89-90.
- Frankl, V. E.: In memoriam, Daj jüdische Echo, 1949, 6. s. 11. In: Raban, M.: Duchovní smysl člověka dnes. Od objektivního k existenciálnímu a věčnému. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 91.
- Frankl, V. E.: Vůľa k zmyslu. Bratislava: Lúč, 2010, s. 94-95, 109, 118.
- Grün, A.: 50 x Ježiš. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 55-58.
- Halík, T.: Stromu zbývá naděje. Krize jako šance. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s. 24, 105.
- Hefferanová, J.: Tajemství dvou partnerů. Praha: Argo, 2008, s. 384. In: Sedláček, T.: Ekonomie dobra a zla. Po stopách lidského tázání od Gilgameše po finanční krizi. Praha: Nakladatelství 65. pole, 2009, s. 226.
- Letz, J.: Filozofická antropologie. Príspevok ku kreačno-evolučnému porozumeniu človeka. Bratislava: Charis, 1994, s. 64-65.
- Raban, M.: Duchovní smysl člověka dnes. Od objektivního k existenciálnímu a věčnému. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 88-91.
- Sedláček, T.: Ekonomie dobra a zla. Po stopách lidského tázání od Gilgameše po finanční krizi. Praha: Nakladatelství 65. pole, 2009, s. 225-228.
- Sokol, J.: Malá filosofie člověka a Slovník filozofických pojmů. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 21.

Krízy v živote človeka - cesta k sebaapochopeniu

čakal na správy o svojich príbuzných. Len raz videl otvorom v stene svoju matku stojacu v rade do plynovej komory, ako sa modlí, čím sa pre neho stala za neľudského likvidovania Židov stelesnením neotrasiteľnej viery svojich otcov. V koncentračnom tábore si Frankl overil Dostojevského charakteristiku človeka ako bytosti, ktorá si zvykne na všetko. Napriek dlhodobej apatii si zachoval rovnako ako ostatní väzni tie najintímnejšie náboženské nádeje (popri politických). Najpôsobivejšie v tomto prostredí boli improvizované modlitby alebo bohoslužby, podobne ako to dosvedčujú politickí väzni z čias komunistickej totality. Teda aj v stave takmer totálnej sociálnej a psychickej ignorancie a izolácie dochádzalo k opätovnému prehľbeniu, ba podstatnému posilneniu vnútorného života. Frankl si spomína na jeden zážitok zo života v tábore, ktorý bol neskôr jedným z najdôležitejších pre jeho ďalší duchovný vývoj: „Čas od času pozerám k nebu, na ktorom blednú hviezdy, alebo tam, kde sa clonou mrakov začína svitať. Ale môj duch je teraz naplnený postavou, ktorá je v ňom zafixovaná onou hrozne bdelou fantáziou, akú som v bežnom živote vôbec nepoznal. Hovorím so svojou ženou. Počujem ako mi odpovedá. Vidím ju ako sa usmieva, vidím jej vyzývavý, povzbudivý pohľad, a či telesne, alebo netelesne, jej pohľad teraz žiari viac než slnko, ktoré práve vychádza.“ Človek sa dokáže modliť aj - či práve - v najťažších okolnostiach a zmysel jeho utrpenia treba chápať ako úsilie. V krajne bolestnej vonkajšej situácii, kedy sa človek nemôže nijako realizovať a jeho jediný výkon spočíva v opravdivom utrpení, je schopný samého seba naplniť kontempláciou duchovného a intimného obrazu milovaného človeka: „Prvý raz som bol vo svojom živote schopný pochopiť, čo sa tým mieni, keď sa hovorí, že anjeli sú blažení v nekonečnom láskyplnom nazeraní na nekonečne slávnú Krásu“ (porov. Iz 6,1n). To sa však nestane dovtedy, kým nebol najprv v ťažkom a naliehavom hľadaní objavovaný zmysel utrpenia a smrti. „Tisíc ráz vysieláš svoj nárek a svoje otázky k nebu. Tisíc ráz zápasíš o dajakú odpoveď, bojuješ o zmysel svojho utrpenia, svojej obeti, svojho pomalého umierania. V poslednom vypätí proti bezútešnosti smrti, ktorá

visí s tým, že mnohé veci jednoducho nechceme vidieť. Ochromenie má svoju príčinu v strachu: nedokážeme výjsť zo seba, pretože nás niečo brzdí a blokuje. Malomocný nedokáže znieť sám seba, a keďže sám seba odmieta, cíti zvrhnutie a izoláciu od všetkých ostatných. Ježiš vie, že treba veľa trpezlivosti, aby ten, kto sám seba odmieta, prijal náklonnosť druhých. Keď malomocný, ktorý trpí, prichádza za Ježišom s prosbou o pomoc, dostaví sa uzdravenie v niekoľkých krokoch: „Ježiš sa zľutoval nad ním, vystrel ruku, dotkol sa ho a povedal mu: 'Chcem byť čistý!'“ (Mk 1,41). V týchto dvoch veršoch vidíme Ježišovu liečiteľskú metódu. Prvým terapeutickým krokom je súcitie. Grécky výraz pre súcítenie znamená vlastne „byť dojatý až do útrobu“. Ježiš uvádza malomocného do tých miest, v ktorých sa skrývajú jeho zraniteľné emócie. Potom vystrie ruku, čím naväzuje s chorým vzťah. Nejedná s ním len ako s objektom, ale podáva mu ruku a tým vstupuje s ním do kontaktu. Objíma ho - to je vlastný význam gréckeho slova. Stykom s malomocným sa Ježiš sám stáva nečistým - „špini si ruky“. Všetku nahromadenú vnútornú trpkosť a hnev pozoruje nielen z diaľky, ale dotýka sa druhého človeka práve v miestach jeho malomocenstva. Ten, kto sa stretáva s ľuďmi, ktorí nedokážu prijať samých seba, sám dobre vie, s akým „chaosom“ sa v ich vnútri môže stretnúť a môže mať dojem, že sa sám zašpiní. Ježiš nemá tieto obavy, dotýka sa druhého a potom vysloví tu uzdravujúce: „Chcem - byť čistý.“ Je solidarný. Lenže teraz je treba, aby rovnakú solidaritu prejavil aj chorý sám so sebou. Ježiš na neho pohľadne a z jeho pohľadu možno vyčítať: Smieš byť taký aký si. A znovu si musí aj chorý dať súhlas k tomu, aby bol taký aký je. Týmto spôsobom sa očistí. Grécky výraz „katharisthēti“ je možné preložiť ako: „Buď tým, kým si: čistý, jasný, pretríbený. Nemiešaj svoje emócie s odmietaním seba samého, s hnevom a trpkosťou. Buď celkom sám sebou a ži neznetvoreným obrazom, ktorý si o tebe vytvoril Boh. Prestaň tento obraz zatemňovať stálym negatívnym zmysľaním o sebe!“ vysvetľuje Grün.

Ježiš sa k chorým nikdy nespráva ako k pasívnym objektom liečenia. Ochrvnutému prikáže: „Hovorím ti:

(Dokončenie zo 4. strany)

Preto zavrhuje ako objektívne nespravodlivé požiadavky utopistického egalitárstva a zdôrazňuje, že podľa zásady „každého, čo mu patrí“ štát má povinnosť zabezpečiť nie každému občani rovnaký podiel na spoločnom bohatstve, ale každému toľko, koľko si z neho svojou prácou zaslúži. Túto službu človeku pokladá J. Tiso za hlavný zmysel politiky.

V Tisovom hodnotovom rebríčku má nesmierne vysokú cenu pojem práca. Zdôrazňuje, že právo na prácu je jedným z tých základných práv človeka, ktoré štát musí chrániť a každému zaručiť, a to bez rozdielu, aký druh práce kto vykonáva. Ale súčasne vyžaduje od jednotlivca, aby svoju prácu konal s plným vedomím zodpovednosti pred spoločnosťou i pred Bohom. V práci Tiso nevidí iba prostriedok na tvorenie materiálnych hodnôt, ale súčasne ju považuje aj za prostriedok seberealizácie človeka a za prameň povznesenia celého národa. Zavrhuje čisto kapitalistický princíp pri určovaní mzdy za vykonanú prácu a vyžaduje, aby odmena za prácu poskytovala robotníkovi dostatočné prostriedky na dôstojné živobytie a na zabezpečenie potreby rodiny.

S hmotnými výsledkami práce človeka úzko súvisí otázka súkromného vlastníctva. Dr. Jozef Tiso stojí v tomto ohľade na tradičnom postoji kresťanskej náuky, ktorá vždy zastávala právo na súkromné vlastníctvo, ale aj povinnosť spravovať ho so zreteľom na objektívne potreby spoločnosti, a to až do krajných dôsledkov obmedzenia tohto práva.

„V ohľade veľkej otázky súkromného vlastníctva napríklad medzi krajným stanoviskom liberalizmu na jednej a socializmu-komunizmu na druhej strane, stojí naša zásada, ktorá prízvukuje svätosť súkromného vlastníctva a nedotknuteľnosť práva jednotlivca. Hlásia teda v pravom zmysle vzaté právo na súkromné vlastníctvo, ale vzhľadom na spoločnosť, prípadne na spolubližného vie to právo natoľko obmedziť, že ho nazve už iba právom úžitku.“^{6/}

Lebo: „Katolícka morálka už dávno hlása, že všetky majetky na tomto svete sú pre človeka, pre život. A toto hlása aj prirodzené právo. Život je hlavnejší, ako zisk. (...) Zisk je podriadený životu a len natoľko môže byť zisk cieľom, nakoľko slúži životu.“^{7/}

Za jednu zo sociálnych úloh štátu považoval Jozef Tiso aj udeľovanie príspevkov nezamestnaným. Ale súčasne poukazoval na neúčinnosť, ba i na škodlivé aspekty tohto riešenia v prípade dlho trvajúcej nezamestnanosti. Skutočné riešenie problému nezamestnanosti videl v utvorení pracovných príležitostí, ktoré by nezamestnanému dovolili vrátiť sa do normálnych podmienok zaistenia vlastného živobytia a osobnej dôstojnosti, spravodlivo odmenenou prácou. Tomuto zámeru mali slúžiť tiež opatrenia na lepšiu ochranu domáceho trhu práce voči cudzincom, odborné preškolenie pracovníkov, zintenzívnenie veľkých verejných prác a štátne príplatky pre podniky, ktoré poskytovali pracovné príležitosti nezamestnaným.

Štát má však venovať rovnako veľkú a osobitnú starostlivosť aj pracujúcej spoločnosti. Preto Tiso už ako poslanec pražského parlamentu žiadal zabezpečenie rodinnej mzdy, účinného nemocenského i starobného poistenia a zdôrazňoval povinnosť štátu prispieť z verejných prostriedkov na povznesenie často ľudsky nedôstojných bytových podmienok robotníkov.

Vo svojich prejavoch a článkoch dotkol sa Jozef Tiso ešte mnohých iných bodov, ktoré súviseli so široko rozvetvenou problematikou sociálnej otázky vo všeobecnosti a najmä na Slovensku v čase jeho politickej činnosti. Bol hlboko presvedčený, že sociálnu otázku ne-

Konzervativizmus v náboženskej a sociálnej filozofii Dr. Jozefa Tisa

možno definitívne a uspokojivo riešiť bez jej situovania do integrálneho rámca ľudskej bytosti a jej spoločenskej prirodzenosti, ktorú treba orientovať podľa stvoriteľského plánu Božieho, ako ho odráža prirodzený zákon. Právam človeka zodpovedajú v tejto koncepcii aj striktné povinnosti, čím otázka nadobúda rozmer mravnej, teda duchovnej povahy.

„Kresťanstvo keď chce jednotlivca odučiť od sebeckosti, vedie ho cez všetky medzistupne až do najvyšších výšin a to je svet nadprirodzený, to je Boh ako vrchol všetkých ideí. Usilovanie jednotlivca cez všetky medzistupne, ktorým slúži - rodina, pospolitosť, Cirkev - smeruje k vytrhnutiu človeka z koreňa jeho obmedzeného kruhu. V tomto ohľade my prirodzeným zameraním ostávame na tej istej línii, ale zastavujeme sa na prvom medzistupni - rodine, prípadne ideme na druhý medzistupeň - národ, kde zostávame štát. Náboženská výchova tou istou cestou, tými istými stupňami vedie človeka ešte vyššie. V tom je tá pramyšlienka sociálna, ktorú katolicizmus predstavuje, pramyšlienka sociálnej výchovy ľudí. V tomto sa javí ohromná medzinárodná jednota kresťanstva a katolicizmu, ktorá potom nie žeby bagatelizovala stupeň prirodzený, ale naopak, kladie za základ vyšších stupňov.“^{8/}

Nad jednotlivcom, rodinou, národom - nad všetkým stojí u Tisa teda Boh, ktorého vôľu na Zemi vyjadruje náboženstvo a cirkev. Boh určil prirodzené práva jednotlivcov a národov a tieto práva sa poznávajú svedomím, rozumom. Náboženstvo, v prvom rade jeho mravnosť, sa prostredníctvom cirkvi vyjadruje k veciam národa a štátu. Tvorcom nacionalistického partikularizmu a katolíckeho univerzalizmu je Boh a už aj preto si nemôžu protirečiť, ale sa dopĺňajú. Napokon, pravý nacionalizmus sa vyvíja k univerzalizmu a svetský univerzalizmus sa tak stretáva s náboženským, uzatvára J. Tiso.

Kým Boh stojí nad všetkým, ústrednú hodnotu uprostred spoločenskej sústavy predstavuje jednotlivec ako osoba. Ale keďže tento (jednotlivec ako osoba) je prírodou odkázaný na spoločenstvo rodiny a národa, má povinnosť i potrebu začleniť svoje osobné záujmy do spoločného dobra týchto spoločenských útvarov, daných mu tiež prírodou, teda Stvoriteľom.

Všetky Tisove sociálne závery korenia v hodnotení individuálnej osoby človeka a základných zoskupení prirodzenej povahy (rodina, národ), ktorým Tiso pripisuje povahu mravných osobností. To viedlo M. S. Ďuricu k záveru, že sociálna

náuka J. Tisa je akýmsi osobitným druhom vospolnostného personalizmu. Ďurica však zároveň konštatuje, že pokiaľ chceme charakterizovať Tisovu sociálnu náuku v užšom zmysle, najsprávnejším označením sa javí ním samotným používaný výraz kresťanský sociálny solidarizmus. Pod týmto označením netreba chápať nič iné než Tisove učenie o spoločnosti a sociálnej spravodlivosti vychádzajúce z encykliky Rerum novarum, ktorej náuka bola charakterizovaná ako socializmus evanjelia.^{9/}

J. Tiso zaujal stanovisko aj k demokratickému politickému systému. Poučený problematickým vývinom politického diania v československom štáte, otvorene poukazoval na tie negatívne prvky demokracie, ktoré vychádzali zo zásad liberalizmu. Z liberalizmu podľa neho vyšla totiž degenerovaná demokracia a rozpútala v mentalite slovenskej takmer s anarchiou hraničiacu ľubovôľu každého jednotlivca, lebo sa musela uchádzať o priazeň každého. Skutočná demokracia sa podľa Tisa zakladá na rovnosti ľudí a meria podľa zásluh a schopností, nielen podľa čírej majority, ktorá môže byť hlúpa a nemusí mať pravdu.

Za základnú podmienku správneho vedenia štátu považoval Tiso požiadavku prísnej spravodlivosti, ktorá by mala byť bezpodmienečným imperatívom pre každého štátnika. V tomto súvisi vyzdvih-

val aj prvoradú dôležitosť vysokých intelektuálnych a mravných kvalít u osôb, ktoré sa venujú politickej činnosti. Za nezlučiteľné s vykonávaním politickej moci pokladal J. Tiso najmä dva osobné nedostatky: hmotársky egoizmus a úzkoprúsnu stranickosť.

NAMIESTO EPILOGU

Vychádzajúc z načrtnutých teoretických základov náboženskej a sociálnej filozofie vypracoval Jozef Tiso aj ich konkrétne aplikáciu, ktorá nadobudla reálnu podobu v jeho politickej praxi. Rozborom historických poznatkov o počiatkoch a dejinnom vývoji slovenského národa dospel k presvedčeniu, ktoré akcentovali už jeho ideoví predchodcovia - bernolákovci, a to, že Slováci sú osobitný národ so všetkými atribútmi tohto prirodzeného spoločenského útvaru. A keďže národ v jeho koncepcii je mravným subjektom prirodzeného práva na samobytnú existenciu a autonómne riadenie svojich záujmov, osudov a rozhodnutí, dôsledne pripisoval slovenskému národu právo suverenity. Krátko po tom, čo ho zjazd HSES v Ružomberku roku 1930 zvolil za prvého podpredsedu strany, túto suverenitu aj bližšie špecifikoval, keď za konečný a neodvolateľný cieľ slovenskej politiky vyhlásil autonómiu. „Autonómia nie je nič inšie ako pokračovanie na tisícročnej ceste, ako pri-

spôsobenie sa politickej činnosti tisícročnému snaženiu slovenského národa o svojbytnosť. Autonómia zabezpečuje v živote politickú silu, ktorá sa menuje úcta k tradícii. Bez tradície, bez nadviazania na minulosť nemôže žiť životom konštruktívnym ani jednotlivec, tým menej národ. Národ za svoju prítomnosť ďakuje minulosti a na tejto sa zakladá jeho budúcnosť... Historický vývin slovenského národa je kategorickým imperatívom pre slovenskú politiku, aby sa viedla v línii svojráznosti, svojprávnoti a zvrchovanosti slovenského národa, teda cestou a duchom autonómie Slovenska. Hoci tu štátoprávna svojbytnosť národa zmizne, trvá svojráznosť národa v reči a kultúre.“^{10/} Podľa takéhoto poňatia autonómie žiadal len uzákoniť slovenský konzervativizmus v reči a národných zvykoch. Myšlienka vlastnej štátnosti ostáva v tejto fáze historického vývoja v úzadí, národ je stále najvyššou spoločenskou hodnotou.

V nasledujúcich rokoch, pod vplyvom vonkajších, ale aj vnútorných okolností, Tiso prehlboval a čoraz zreteľnejšie formuloval svoju náuku, ba vo februári 1939 predniesol slovenskému snemu svoj vlastný program: „Tu na pôde svojho snemu budujeme svoj štát, svoj nový štát, svoj slovenský štát. Národ slovenský buduje si svoj štát, ktorý je orgánom jeho suverenity, je vykonávateľom jeho vôle, je ochrancom je záujmov. Nikdy viac sa nesmie stať, aby sa národ slovenský dostal do protivy so svojim štátom. Byť slovenským vlastníkom a ideálnym národovcom znamená byť oddaným budovateľom slovenského štátu. Láska k národu slovenskému konkretizuje sa v oddanosti a vernosti k štátu slovenskému.“^{11/}

Kým teda roku 1930 to bol vysokoučený politický prednes s konečným a neodvolateľným cieľom slovenskej politiky - autonómiou, o deväť rokov neskôr, roku 1939, v čase autonómie, to bol práve tak premyslený, do podrobnosti postavený prejav o štáte, ktorý nepripúšťal žiadnu inú možnosť ako vlastný štát. V tejto, tzv. druhej fáze Tisovej realnej politickej praxe, ustupuje do úzadia myšlienka autonómie, ktorú Tiso nahrádza ideou samostatného slovenského štátu. Národ - dovedy najvyššia spoločenská hodnota - začína splyvať s ideou štátu, s ktorou sa v rokoch 1944-45 identifikuje v miere tragických rozmerov. Strach zo straty vlastnej štátnosti totiž v Tisovi definitívne zafixoval presvedčenie, ktoré prerástlo v dogmu, že najvyššou hodnotou národa je štát - bez ohľadu na jeho charakter, spojenecké zväzky a reálnu životnosť. Pretože podľa neho: „Národ bez štátu nie je schopný obrany proti svojim nepriateľom. Ten, kto by chcel slúžiť národu a pohrdal by štátom je blázon... Bol by zločincom, kto by bol k štátu ľahostajný.“^{12/}

Tisov osud sa pomaly naplnil, kulminovala životná trajektória kňaza-prezidenta, človeka obrovských rozmerov, ktorého osobnou tragédiou sa stala doba, do ktorej sa narodil a bol Bohom povolaný k službe národu. O tom však možno inokedy...

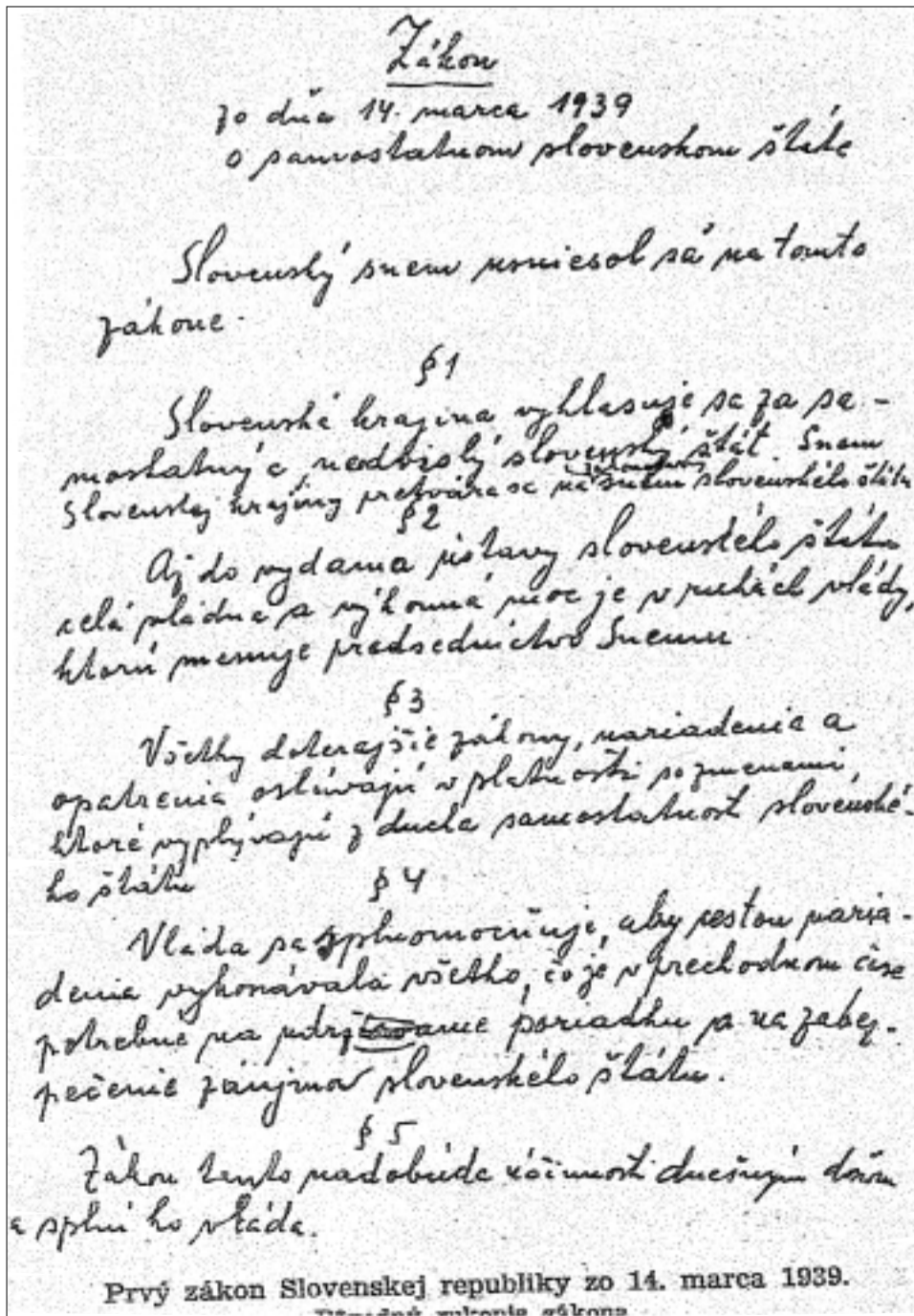
POZNÁMKY:

- 1/ P. Čarnogurský - 6. október 1938, s. 35
- 2/ originál In: Slovák, 1939, č. 146 - prepis In: M. S. Ďurica - J. Tiso I., s. 155
- 3/ Slovák, 1940, č. 227 - M. S. Ďurica, s. 156-157
- 4/ originál In: Ideológia SES, Praha 1930, s. 7-8 - prepis In: M. S. Ďurica, s. 158
- 5/ Slovák, 1938, č. 239 - M. S. Ďurica, s. 165
- 6/ Slovák, 1925, č. 278 - M. S. Ďurica, s. 172-173
- 7/ Slovák, 1941, č. 37 - M. S. Ďurica, s. 173
- 8/ Slovák, 1941, č. 96 - M. S. Ďurica, s. 180
- 9/ M. S. Ďurica, s. 181-185
- 10/ In: P. Čarnogurský, s. 36
- 11/ Tamže, s. 37
- 12/ originál In: Slovenský národný archív, fond Národného súdu, Dr. J. Tiso, TnFud. 6/46, správa Slovenskej tlačovej kancelárie - prepis In: I. Kamenec - Pokusy reprezentantov..., Zborník: Slovensko na konci..., s. 39.

ROBERT SCHMIDT

Publikované na stránke

<http://dielnasj.blogspot.com/>

Atentáty za pomoci bômb ukrytých v listoch či balíčkoch sa vyskytujú častejšie v kriminálnych románoch ako v skutočnosti, predpokladajú totiž tak majstrovskú zručnosť ako primeranú dávku fanatismu. V Nemecku spáchali od konca vojny zo tri desiatky atentátov, najviac v Bavorsku, napokon, práve na juhu Nemecka sa sústredilo najviac politických emigrantov. Neraz pritom zahynuli náhodní okoloidúci, zločin ostal neobjasnený. Toto iba živilo špekulácie o machináciách tajných služieb, najmä komunistických, ktoré odporcov režimu likvidovali prostredníctvom svojich agentov.

Po r. 1948 si aj československá špiónáž rýchlo osvojila praktiky sovietskeho vzoru, a to najmä keď sa r. 1953 stal ministrom vnútra Rudolf Barák. Spáchala niekoľko vražd a únosov, plánovala atentáty. Jej prvou obeťou bol Matúš Černák, prominentný predstaviteľ slovenského exilu. Hoci stopa od začiatku viedla do Prahy, pozadie atentátu sa fakticky nikdy neobjasnilo.

M. Černák sa narodil r. 1903 v Malej Vieske pri Turčianskych Tepliciach, stredoškolské štúdiá začal u piaristov na gymnáziu v Prievidzi, pokračoval v Kežmarku, maturoval r. 1922 v Banskej Bystrici. Potom študoval na KU v Prahe, začas i v Lipsku, r. 1928 získal diplom stredoškolského profesora filozofie, dejepisu a zemepis.

Učil v Bratislave na reálke, popritom sa politicky angažoval na národno-radikálnom krídle. Na jeseň 1938 bol po Mníchove v Syrového vláde pár dní ministrom bez kresla, v slovenskej autonómnej vláde zastával od októbra 1938, najprv ako nestranník, funkciu ministra školstva a národnej osvety. Takisto nie nadtiaľ, stal sa veliteľom Hlinkovej mládeže, bol poslancom a zastával i post generálneho sekretára Slovensko-nemeckej spoločnosti. Po vyhlásení výnimočného stavu na Slovensku (tzv. Homolov puč) ho 10. marca 1939 zaistili a v noci odviekli na brniansky Špilberk. Prvá vláda Slovenského štátu ho vymenovala za vyslanca v Berlíne (istý čas s pôsobnosťou aj pre Škandináviu), pôsobil tu až do leta 1944, keď údajne ochorel.

Liečil sa v Tirolsku, odkiaľ ho po vojne spojenci deportovali do ČSR. V júli 1947 ho Národný súd v Bratislave odsúdil na tri roky väzenia, stratu občianskych práv a konfiškáciu tretiny majetku. Keďže mu do trestu zarátali aj vyšetrovaciu väzbu, už koncom roka ho z väzenia prepustili. Začas žil v rodisku, no keď od neho komunistické bezpečnostné orgány žiadali, aby ich informoval o demokratoch z bývalej vlády, rozhodol sa emigrovať. Podarilo sa mu to až na druhý raz, pri prvom pokuse prejsť cez rieku Moravu zapadol po krk do vody a keďže nevedel plávať, radšej sa vrátil. Napokon ho previezol v kufri diplomatického auta Štefan Juríček, bývalý zamestnanec na slovenskom veľvyslanectve v Berlíne, ktorý po vojne pracoval na čs. zastupiteľstve vo Viedni.

R. 1950 sa Černák usadil v Mníchove, pridal sa tu k Sidorovej Slovenskej národnej rade v zahraničí. Tá sústredovala niekoľko desiatok emigrantov, ktorí snívali o samostatnom Slovensku vo federalizovanej Európe, po J. Paučovi prevzal vydávanie novin Slobodné Slovensko. Vo svojich aktivitách využíval dávnejšie kontakty, údajne medzi ne patrili aj kancelár Adenauer, jeho šedá eminencia Dr. Globke i neskorší kancelár Kiesinger, úzke styky udržiaval s karpatskými Nemcami vyhnanými zo Slovenska. Doma ho označovali za fašistu, germa-

ĽUDOVÍT PETRAŠKO

Stopy viedli do Prahy

Kto spáchal atentát na Matúša Černáka v Mníchove roku 1955

Matúš Černák (1903-1955), prominentný predstaviteľ slovenského exilu a obeť atentátu

nofilu, separatistu, radikála i nacistu. Prinajmenšom radikál a separatista Černák naozaj bol, vychádzajúc z geopolitickej situácie hľadal spojencov tak medzi nacistami ako aj demokratmi v Nemecku.

Tŕňom v oku komunistického režimu bol ani nie tak pre svoju milosť - vzhľadom na svoje pôsobenie v diplomacii nemohol ovplyvňovať udalosti na Slovensku -, a skôr exilové aktivity. Jeho víziou bola federalizovaná Európa, v ktorej by malo Slovensko samostatné, rovnocenné miesto. V júli usporiadal európsku konferenciu SNRvZ, tri dni nato, 5. júla 1955 naňho spáchali atentát.

Toho dňa zašiel ako zvyčajne na poštu v Agnesstrasse 13, medzi zásielkami adresovanými SNRvZ našiel tentoraz aj oznámenie, že pri priehradke si má vyzdvihnúť balíček určený do vlastných rúk. Hneď ho aj začal rozbaľovať, nato sa, tri minúty pred treťou, rozľahol výbuch. Zásielka obsahovala nástrážny výbušný systém, pekelný stroj, spolu s Černákom zahynula pri priehradke aj sedemdesiatštyriročná vdova, ktorá si sem prišla po dôchodok, neskôr v nemocnici následkom ťažkých poranení hlavy aj tridsaťosemročný nakladateľ. Do dvadsať ľudí bolo zranených, okrem toho výbuch zdemoloval zariadenie haly, zničil zasklenú strechu a otriasol aj domami vzdialenými niekoľko sto metrov.

Ako sa zistilo, zásielka mala rozmery 20-25 cm x 10-12 cm x 8 cm, zabalená bola v hedom papieri, vážila asi 1200 gramov. Deň predtým ju podal o pol ôsmej večer na staničnej pošte vo Frankfurte n.M. štyridsaťštyridsaťpäťročný muž vysoký asi stosedemdesiat centimetrov štíhlej postavy s tmavými vlasmi a fúzami, ktorý vraj hovoril nie dobrou nemčinou so silným slovenským prízvukom.

Černákovu telo spopolnené pochovali 12. júla 1955 na Lesnom cintoríne (Waldfriedhof) v Mníchove za značnej účasti exulantskej, nielen slovenskej komunity, účasť prejavila aj nemecká vláda. Nebohy sa stal mučeníckou postavou v slovenskom exile. SNRvZ sa po jeho násilnej smrti premenovala na Ústav Matúša Černáka, ktorý zanikol až r. 1994, smrťou jeho posledného predsedu dr. Bucka. Ten r. 1991 doručil Černákovu urnu jeho synovi Borisovi do Bratislavy, ktorý ju uložil do rodičovského hrobu. Redigovanie Slo-

bodného Slovenska, neskôr premenovaného na Černákov odkaz, prevzal jazykovedec H. Bartek.

Nemala to byť jediná politicky motivovaná vražda, ktorú zosnovali v Prahe. V máji 1957 doručila pošta zásielku štrasburskému prefektovi A. M. Tremeandovi. Balík však otvorila jeho manželka, ktorá pri výbuchu namieste zahynula. Jedna stopa smerovala do západného Nemecka, no až vďaka prebehličkovi L. Bittmanovi a Josefovi Frolíkovi, ďalšiemu dôstojníkovi rozvedky, ktorý v 60. rokoch minulého storočia ušiel na Západ, vyšlo najavo, že atentát zosnovala na príkaz Sovietov čs. tajná služba. Malo sa tak zabrániť, aby sa Spolková republika integrovala do postupne sa zjednocujúcej západnej Európy.

Roku 1957 uniesli z Viedne Jozefa Vicena, komentátora vysielacky Biela légia, tá pomáhala pri útekoch z Československa a niekoľko rokov úspešne vyvolávala dojem, že pôsobí priamo na jeho území. Neznámy Rakúšan mu zrejme pridal do koňaku omamný prostriedok. Vicen sa prebral až v Prahe, odsúdili ho na dvadsaťpäť rokov, z ktorých si odsedel jedenásť, až r. 1968 sa dostal na slobodu.

Atentáty, únosy - od takých praktík komunistické výzvedné služby časom upustili, najmä keď sa za Chruščova obe vtedajšie veľmoci začali opatrne zblížovať. Jednako ešte v októbri 1959 zastrelil vodcu ukrajinskej emigrantskej organizácie OUN Stefana Banderu na schodišti jeho mníchovského bytu sovietsky agent Stašynskij. A koncom toho istého roku sa usilovní žiaci Sovietov v Prahe pokúsili prepašovať otrávenú soľ do kantíny v budove Slobodnej Európy.

Podozrenie, že v atentáte na Černáka má prsty československá výzvedná služba, bolo viac ako opodstat-

nené, ibaže dôkazy chýbali. Mníchovská kriminálka musela napokon prípad odložiť ad acta. Isté podrobnosti poskytol spomínaný major rozvedky Ladislav Bittman, ktorý r. 1968 ušiel do USA. (S novou identitou ako Lawrence Martin Bittman prednášal neskôr na univerzite o technike dezinformácie.) Ako uvádza v knihe *The Deception Game* (Podvodná hra, 1972), r. 1960 sa od kolegu, majora Milana Michla, šéfa nemeckého odboru, dozvedel, že svojho príležitostného nemeckého spolupracovníka s krycím menom „Berthelot“ poverili poslať balíček istému slovenskému separatistovi v Mníchove. Až dovtedy poskytol Berthelot, ktorého vydierali kvôli homosexualite, svojím chlebodarcom za pár stovák mariék mesačne tu a tam druhoradé informácie. Keď sa teraz z novin dozvedel, čo zásielka obsahovala, prepadol panike a odcestoval do Prahy. Za úspešné vykonanie akcie ho odmenili dvetisíc korunami, prezradil Bittmann, ktorý mal sám Berthelota niekoľko mesiacov na starosti. Ten, vlastným menom Kurt Baumgartner, žil od r. 1958 až do svojej smrti r. 1987 v garsónke v Žitnej ulici. Za tisícpäťsto korun mesačne, ktoré mu sem nosil eštebák, vyhodnocoval západnú tlač, i nako ho poverovali skôr symbolickými úlohami. Pre svoje okolie to bol solídny historik, ktorý sa zaoberá štúdiom archívneho materiálu.

Aj Berthelotovi riadiaci orgán poručík Lubomír Kubiček („Kaucký“) dostal podľa zachovaných záznamov dvetisíc korun za „úspešne vykonanú operatívnu akciu v zahraničí proti zahraničným nepriateľom čl. demokratického zriadenia“. V 50. rokoch sa opakovane stretol s Berthelotom v Rakúsku, kam prišiel na diplomatický pas. Podrobnosti nepoznáme, ešte v decembri 1989 stihla eštebe zničiť Berthelotov spis a práve tak i spis, ktorý by osvetlil okolnosti únosu sociálneho demokrata B. Laušmana do ČSR, z čoho sa dá usudzovať na ich závažnosť.

R. 1960 Kubička prepustili pre nevhodný kádrový pôvod, jednako sa mu

postarali o zamestnanie v televízii na zahraničnom oddelení. R. 1968 sa však nadchol za demokratizáciu a po čistkách skončil ako skladník, dokonca podozrivý z kontaktov s disidentmi a emigrantmi.

Medzičasom vyšli najavo aj ďalšie okolnosti súvisiace s Černákovým zavraždením. Jedným z rečníkov na jeho pohrebe bol aj Vladimír Pekelský, príslušník najradikálnejšej pravice v českom exile, ktorá sa tak ako Černákov SNRvZ usilovala o federalizáciu Európy. Zároveň však od r. 1953 spolupracoval s čs. kontrarozvedkou práve tak ako jeho manželka Marie - tá už od čias spred februára 1948 až do r. 1969, jej manžel ešte o tri roky dlhšie. Popritom manželka Pekelského podávala I. správe MV informácie o Černákov, jeho zvykoch aj o jeho bydlisku. Hrať na obe strany - taká kariéra nebola v povojnovom protikomunistickom exile nijaká zriedkavosť.

V apríli 1998 dal J. Vicen (zomrel vlni v septembri v Plzni) podnet na prešetrenie atentátu. On sám mal tri verzie: spáchať ho mohli jednak Černákov konkurenti v exile, jednak české exilové kruhy (na jedno ani druhé nejestvovali dôkazy) alebo štátna bezpečnosť v komunistickom Československu. Vyšetrovaním sa zistilo, že jasno by mohol aspoň čiastočne vniesť Imrich Kružliak, agilný exulant, inak dlhoročný zamestnanec Rádia Slobodná Európa.

V pozadí atentátu z r. 1957, ktorého obeťou sa stala manželka alsáckeho prefekta, azda i druhého spáchaného na Černáka, mohol byť Milan Michel (krycie meno „Mozr“), ešte v 70. rokoch povýšený na plukovníka (hoci nemal požadované vzdelanie), od r. 1985 na dôchodku. Z jeho spisu vyplýva, že r. 1955 boli „za jeho osobného vedenia vykonané dve významné akcie“. V 90. rokoch vyšetroval Michela i jeho kolegu Stanislava Tomeša („Formánek“) ako jediných žijúcich spomedzi možných páchatel'ov Úrad dokumentácie a vyšetrovania zločinov komunizmu v Prahe. Začiatkom r. 2002 na nich podal trestné oznámenie, v januári 2006 ich obvinili zo spáchania atentátu v Alsasku.

Vzhľadom na zlý zdravotný stav obžalovaných i ďalšie prekážky sa však súdny proces vliekol, nakoniec ho Vrchný súd v Prahe prerušil. Identifikovať vinníkov sa nepodarilo.

Víčatá Bielej légie

Tento názov v nás akiste evokuje predstavu o ľuďoch, ktorí svojou odvahou podobnou vlkom sa nebáli bojovať proti totalitnému režimu. A veru nie sme ďaleko od pravdy, pretože v roku 1950 založili študenti trebišovského gymnázia ilegálnu odbojovú skupinu s názvom Víčatá Bielej légie, ktorej cieľom bolo nenásilným spôsobom bojovať proti komunistickému režimu v Československu. Túto skupinu tvorili 9 študenti a študentky, ktorých vedúcim bol Ján Lukáč. Tito chlapci a dievčatá, pochádzajúci z roľníckych rodín videli ako komunistický režim obral ich rodičov pod heslom kolektivizácie dediny o všetok majetok a ľudské práva. Preto sa rozhodli, že budú bez zbraní a násilia bojovať proti útlaku a krivdám, ktoré boli spáchané na ich rodinách. Vedúci tejto skupiny Ján Lukáč bol v januári 1951 spolu s ďalšími chlapcami odhalený na základe rozširovania protištatného letáku. A začalo sa veľké zatýkanie, vyšetrovanie.

Štátny súd v Bratislave ich odsúdil 19. júna 1951 na niekoľko rokov väzenia. Bol to ale objektívny súd? Posúďte sami. Obžalobu im vôbec nepredložili a ani ich obhajca sa ne-

namáhal ju vyvrátiť. Zo súdnej siene boli vylúčení rodičia. Vari sa štátny prokurátor bál, že sa mu tam ľudia vzbúria? Rozsudok znel: vlastizrada. Vedeli tie prosté dedinské deti, čo je to vlastizrada, koho a prečo zradili? Mohli títo chlapi a dievčatá zradiť svoju vlasť, keď rodičia ich od detstva učili láske k svojmu národu? Rozsudok bol rýchlo vynesovaný, ale nikomu nedorúčený. Prečo? Vari by ho zneužili? Bol to ozaj justičný súd? Alebo bolo skôr treba lacné pracovné sily do Jáchymovských baní?

Bývalý člen Víčat Bielej légie Pavol Jenčo vo svojej žiadosti o prešetrenie prípadu takto spomína: "Bol som odsúdený na 5 rokov. Celý trest som si odsedel, najprv v Leopoldove a potom v Jáchymove. Bolo že to veru väzenie, každý deň nástup, ťažké dobýjanie rudy, zlé zaobchádzanie s väzňami každého z nás poznačili. Z kedysi rozkvitnutých záhrad plných mladých kvetov prišiel zrazu krutý mráz. Ovocie už nebude také čisté. Po návrate domov ďalšie trpkosti. Sledovaný a zaznávaný ako politicky nespoľahlivý. Školu ukončiť? Áno, ale ďalej? Stop! Rôzne formy štúdia sa zriado-

vali na vysokých školách. Ty nemôžeš, lebo si nespoľahlivý." Mnohí z týchto ľudí si nemohli nájsť adekvátne pracovné zariadenie len kvôli tomu, že boli považovaní za nespoľahlivých. Boli neustále pod drobnohľadom Štátnej bezpečnosti, ktorá sledovala ich kroky. Bola to sloboda, po ktorej túžili?

Mohli títo chlapi a dievčatá očakávať niečo dobré od totalitného režimu? No napriek tomu neprestávali veriť v spravodlivosť a po oteplení spoločenskej situácie na jar 1968 si podali žiadosť o poskytnutie patričnej rehabilitácie. No prišiel august 1968 a s ním odišli i všetky nádeje, ktoré vkladali ľudia do Dubčekovho režimu. Po novembri 1989 sa im síce dostalo akej takej satisfakcie za prenasledovanie počas komunizmu, ale mnohí z nich sa toho už nedožili. Preto záleží od nás nastupujúcej generácie, či zachováme pamiatku na týchto hrdinov, ktorých jedinou vinou bolo to, že milovali svoj národ. Budeme hluchí a slepí voči nim, alebo sa budeme riadiť podľa starého hesla - „Historia magistra vitae.“?